

ZBO-verantwoording 2011

16 maart 2012

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	4
2	Resultaten en verantwoording toezicht	6
2.1	Belangrijkste ontwikkelingen en resultaten 2011	6
2.1.1	Veranderingen in werkwijze en organisatiestructuur toezicht	6
2.1.2	Resultaatmeting en verantwoording	8
2.1.3	Thematisch toezicht	8
2.2	Verantwoording doelstellingen uit de toezichtbegroting	11
2.2.1	Doelstellingen en resultaten	12
2.2.2	Internationale samenwerking	12
2.3	Onderzoeken	13
2.3.1	Parlementair onderzoek en parlementaire enquête financieel stelsel	14
2.3.2	Onderzoek Algemene Rekenkamer	14
2.3.3	FATF Evaluatie	15
2.3.4	FSAP IMF	15
3	Toezicht per doelgroep	16
3.1	Bankwezen	16
3.1.1	Ontwikkelingen in de sector	16
3.1.2	Toezicht	17
3.2	Verzekeringsmaatschappijen	19
3.2.1	Ontwikkelingen in de sector	19
3.2.2	Toezicht	20
3.3	Pensioenfondsen	22
3.3.1	Ontwikkelingen in de sector	22
3.3.2	Toezicht	24
3.4	Overige instellingen	25
3.4.1	Beleggingsinstellingen en -ondernemingen	25
3.4.2	Trustkantoren en betaalinstellingen	25
3.5	Markttoetreding	26
3.5.1	Algemeen beeld	26
3.5.2	Verklaring van geen bezwaar	26
3.5.3	Inschrijvingen in de registers	27
3.6	Handhaving en interventie	27
3.6.1	Handhaving ten aanzien van illegale instellingen	28
3.6.2	Integriteittoezicht - Wwft en sanctieregeling	29
3.6.3	Bezwaar- en beroepsprocedures	30
4	Kosten en financiering	31
4.1	Toezichtkosten	31
4.2	Kosten per doelgroep	32
4.3	Aansprakelijkstellingen	32
4.4	Financiering toezichtkosten	33
5	Verantwoording fec	37
6	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	38
	Bijlage 1 bedrijfsvoering	40
	Bijlage 2 grondslagen kostentoekening	41
	Bijlage 3 Tabellen toezichtkosten	45
	Bijlage 4 afkortingenlijst	47

I INLEIDING

Als zelfstandig bestuursorgaan (ZBO) houdt de Nederlandsche Bank (DNB) toezicht op financiële instellingen. In deze verantwoording biedt DNB u een overzicht van de resultaten en de kosten van het prudentieel toezicht 2011. Daarnaast worden de kosten van het multidisciplinaire samenwerkingsverband Financieel Expertise Centrum (FEC) in 2011 kort toegelicht.

'Tijdens de verbouwing gaat de verkoop gewoon door!' Deze slogan uit de detailhandel was in 2011 in hoge mate van toepassing op DNB. Terwijl intern de aanpak en organisatie van het toezicht grondig werden vernieuwd, vroegen de steeds verder om zich heen grijpende schuldencrisis en de verslechterende economische situatie om de volle aandacht van het toezicht. De lessen uit eerdere fasen van de crisis bleken ook bij deze jongste verschijningsvorm van de marktonrust zeer waardevol, in het bijzonder de vertaling van macroprudentiële risico's naar het microtoezicht. DNB heeft de onder toezicht staande instellingen voortdurend bevestigd over de risico's die ze liepen en de mate waarin ze in staat zouden zijn het hoofd te bieden aan verder verslechterende omstandigheden. Waar nodig zijn maatregelen afgedwongen. De voordelen van het combineren van toezichthouder en centrale bank in één organisatie zijn daarbij groot. Hoofdstuk 2 biedt een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen en resultaten in het toezicht, waarbij ook de onderzoeken naar het optreden van DNB worden besproken.

De turbulentie vraagt om een nog forsere toezichtinspanning dan voorheen. Dit is ook de wens van de samenleving. Dit vraagt veel van mensen en middelen en leidt tot krapte. De directie heeft zorgen over de bestaande capaciteit gedeeld met de ministeries van Financiën en Sociale Zaken en Werkgelegenheid en vormt zich momenteel een preciezer beeld van de toekomstverwachtingen ten aanzien van benodigde capaciteit, waarna de uitkomsten met beide ministeries zullen worden besproken.

Niet alleen DNB verandert, ook de sector zelf is nog volop bezig de gevolgen van de turbulentie van de afgelopen jaren te absorberen. Dat betekent herstel van buffers, en in sommige gevallen ook ingrijpende herstructureringsoperaties. Ook hierbij geldt dat de focus op de interne organisatie niet ten koste mag gaan van de aandacht voor de buitenwereld, en dat implementatie van de noodzakelijke structurele veranderingen samen moet gaan met het adresseren van de uitdagingen van het moment. In hoofdstuk 3 doet DNB verslag van de

Kosten en financiering toezicht

EUR miljoen

	Realisatie 2011	Begroting 2011	Verschil	Realisatie 2010	Realisatie 2009	Realisatie 2008	Realisatie 2007
Banken ¹	46,71	49,81	-3,10	42,81	38,16	35,04	45,21
Pensioenfondsen	26,70	26,86	-0,16	23,87	23,71	17,15	21,38
Verzekeraars ²	33,88	34,85	-0,97	27,81	23,70	20,97	25,16
Overige instellingen en sanctiewet	10,76	10,70	0,06	9,86	9,07	7,95	10,51
Totaal toezichtkosten	118,05	122,22	-4,18	104,37	94,63	81,10	102,26
Bijdrage instellingen	92,99	98,52	-5,52	80,82	74,65	58,74	84,94
Gemiddeld aantal fte's ³	656	686	-30	622	635	641	657

¹ Banken inclusief Elektronische geldinstellingen en overige kredietinstellingen (niet banken).

² Inclusief kosten zorgverzekeraars ad EUR 5,52 miljoen (begroot EUR 5,67 miljoen).

³ Direct personeel plus toegerekende ondersteuning (175,9 fte in 2011).

belangrijkste ontwikkelingen in de financiële sector en de rol en activiteiten van de toezicht-
houder per sector: banken, verzekeraars, pensioenfondsen en andere financiële instellingen.

De kosten van het toezicht bedragen EUR 118,0 miljoen. Dat is EUR 4,2 miljoen lager (3%)
dan de toezichtbegroting van EUR 122,2 miljoen (na verwerking van de taakstelling van 8%
over 2011-2014 en exclusief de kosten voor het Financieel Expertise Centrum).

In 2011 is meer dan begroot besteed aan uitvoerende toezichtactiviteiten. Daartegenover staat
dat minder is besteed aan toezichtbrede en ondersteunende activiteiten, met name aan
activiteiten ten aanzien van juridisch advies, beleid en regelgeving, communicatie en
ICT-ondersteuning. In hoofdstuk 4 wordt dit nader toegelicht.

De verantwoording van de kosten van het FEC is – in tegenstelling tot eerdere jaren – dit keer
in een apart hoofdstuk (5) opgenomen. De vergelijkende cijfers in bovenstaande tabel zijn
hierop aangepast.

Als bijlagen zijn opgenomen:

1. een toelichting op de bedrijfsvoering van DNB
2. een beschrijving van de gehanteerde grondslagen voor de kostentoerekening en de
heffingssystematiek
3. een gedetailleerd overzicht van de kosten van het toezicht in historisch perspectief
4. een afkortingenlijst

Een toelichting op de governance, risicobeheersing, doelmatigheid en rechtmatigheid van
DNB in 2011 is opgenomen in hoofdstuk Verantwoording van het DNB Jaarverslag 2011.

2 RESULTATEN EN VERANTWOORDING TOEZICHT

2.1 Belangrijkste ontwikkelingen en resultaten 2011

In dit document beschrijft DNB de belangrijkste ontwikkelingen en toezichtresultaten en legt DNB verantwoording af over de doelstellingen uit haar toezichtbegroting. De resultaten van het toezicht vormen een rode draad door deze verantwoording en komen in alle hoofdstukken aan bod.

2.1.1 Veranderingen in werkwijze en organisatiestructuur toezicht

De veranderingen die DNB in het verslagjaar heeft doorgevoerd, grijpen terug op de plannen die DNB in 2010 heeft opgesteld om te komen tot effectiever en krachtiger toezicht: de Visie op Toezicht 2010-2014 en het Plan van Aanpak Cultuurverandering Toezicht DNB. Daarbij stonden drie uitgangspunten centraal:

- Indringend en vasthoudend toezicht – het streven naar meer doelgericht en efficiënt toezicht, door een grondige kennis van de instellingen en een actieve benadering om resultaat te behalen.
- Juiste focus en daarbij behorende diepgang – de crisis leert dat meer aandacht nodig is voor instellingsoverstijgend en macroprudentieel toezicht, financiële risico's, gedrag en cultuur, en bedrijfsmodel en strategie van instellingen.
- Lerende organisatie – elementen hier zijn innovatieve wijzen van risicoanalyse en -mitigatie, permanente opleiding en training van medewerkers en een organisatie die open staat voor interne en externe toetsing en kritiek. Lessen moeten sneller worden geïnternaliseerd en tot uiting komen in het toezicht.

De veranderingen die DNB in 2011 heeft doorgevoerd zijn grofweg in drieën te verdelen: acties gericht op de beoogde verandering in het gedrag en de cultuur van de organisatie, aanpassing van de werkprocessen en aanpassing van de organisatiestructuur. Daarnaast is gewerkt aan versterking van het instrumentarium.

Cultuurverandering

Indringend en vasthoudend toezicht betekent voor DNB een cultuur waarin het toezicht door instellingen voortdurend gevoeld wordt: door het stellen van kritische vragen, door grondige kennis van de instelling, door tijdige en waar nodig stevige actie om de gewenste veranderingen af te dwingen. Vanuit dit streven heeft een intensief veranderingstraject plaatsgevonden waarin elke medewerker en manager actief heeft geparticipeerd. Eenieder heeft verbeterpunten, casussen en good practices op dit gebied opgeleverd en besproken. De competenties 'indringend' en 'vasthoudend' zijn in functieprofielen opgenomen, om te verankeren dat medewerkers hierop worden geselecteerd en beoordeeld. Er is een opleidingsplan ontwikkeld waarin wordt beschreven wat medewerkers en managers moeten doen om hun competenties en kennis te ontwikkelen en bij te houden. Hierbij speelt de interne DNB Toezichtacademie een grote rol. Tenslotte worden medewerkers gestimuleerd om sneller te rouleren. Roulatie zorgt ervoor dat alle medewerkers voldoende afstand houden tot elke instelling, wat een onafhankelijke besluitvorming bevordert. Het stimuleert bovendien kennisdeling en een brede blik.

Werkprocessen

In 2011 heeft DNB haar belangrijkste werkprocessen uitvoerig tegen het licht gehouden en een nieuwe toezichtaanpak ontwikkeld waarmee de lessen uit de crisis een plek hebben gekregen in de dagelijkse praktijk van het toezicht. De nieuwe werkwijze is er specifiek op gericht om het toezicht van DNB effectiever, indringender en vasthoudender te maken. Om de schaarse toezichtcapaciteit optimaal te kunnen toewijzen, worden instellingen voorafgaand aan de risicoanalyse ingedeeld in vijf klassen, op basis van de mogelijke impact van eventuele problemen bij de instelling. De toezichtklasse bepaalt de intensiteit van de risicoanalyse. Bij de laagste klassen is vooral sprake van groepstoezicht, in de hoogste klassen is de analyse veel meer instellingsspecifiek. Deze a priori categorisering wordt jaarlijks geupdate.

In de nieuwe analysemethodiek staat de toezichtcyclus centraal, bestaande uit de identificatie, beoordeling en mitigatie van risico's. Het is een iteratief proces, waarbij de planning en besturing het hart vormen. Het uitgangspunt voor het identificeren van risico's is een top-down benadering. Gestart wordt bij de, vanuit de financiële stabiliteitsanalyse geïdentificeerde, risicovolle macro-economische ontwikkelingen en het bedrijfsmodel en strategie van een groep en/of instelling. De benodigde koppeling tussen macro- en microprudentieel toezicht, één van de lessen uit de crisis, wordt hiermee verankerd in het toezichtproces. Van hieruit wordt op het gedrag & cultuur en de bedrijfsprocessen ingezoomd. Deze riskdrivers samen bepalen het krachtenveld waaraan de groep en/of instelling blootstaat, het risico-beheer, de risicopositie, het aanwezige kapitaal en de aanwezige liquiditeit.

De risicobeoordeling bepaalt het toezichtregime voor de groep en/of instelling en zet de toon voor de risicomitigatie. De te bereiken doelen en effecten worden bepaald en de verschillende toezichtinstrumenten voor interventie worden op basis daarvan ingezet. Met sectorbrede analyses en themaonderzoeken worden grote groepen instellingen tegelijkertijd onderzocht en met elkaar vergeleken. Op deze wijze kunnen problemen sneller geïdentificeerd worden en kan de beschikbare toezichtcapaciteit meer gericht ingezet worden. DNB kan hierdoor ook expliciete keuzes maken ten aanzien van de risico's die juist wel of niet worden aangepakt, om de pro-activiteit van de organisatie te versterken en het afleggen van verantwoording te vereenvoudigen.

Organisatiestructuur

Per 1 januari 2011 is toezichtbrede kennis samengebracht in de nieuwe divisie Toezicht expertisecentra. De afdelingen binnen deze divisie bundelen specifieke kennis over risico's en interventietrajecten, maken sectoroverstijgende analyses en komen samen met de sector-specifieke toezichtdivisies in actie. Het gaat onder meer om de volgende afdelingen:

- Het expertisecentrum 'Interventie en Handhaving' is betrokken bij alle probleem dossiers, coördineert de formele toezichtmaatregelen van DNB en neemt zondig de regie over bij interventies. Hierdoor kan DNB tijdiger en consistentier ingrijpen, wat de resultaatgerichtheid van het toezicht versterkt. In dit eerste jaar is de afdeling betrokken geweest bij 38 probleem dossiers, 12 formele maatregelen en heeft zij in 6 gevallen de regiefunctie vervuld bij interventies.
- Het expertisecentrum 'Cultuur, organisatie en integriteit' richt zich op het gedrag en de cultuur van financiële ondernemingen. Doel daarbij is problemen snel te signaleren en effectieve beïnvloedingsmethoden te ontwikkelen. Ook de kennis op het gebied van geschiktheidstoetsingen van bestuurders en commissarissen is hier samengebracht. De extra aandacht die DNB aan deze onderwerpen schenkt heeft in 2011 al tot een aantal verbeteringen bij instellingen geleid. Voor haar baanbrekende werk op het gebied gedrag en cultuur binnen toezicht heeft deze afdeling de Nationale Compliance Award 2012 toegekend gekregen.
- De afdeling 'Risicomanagement Toezichtprocessen' richt zich op de opleiding van toezichthouders, de interne kwaliteitsbewaking en de introductie van nieuwe werkmethoden. In 2011 is de DNB Toezichtacademie (het interne opleidingsprogramma) verder uitgebreid en is een nieuw kwaliteitsraamwerk ontwikkeld.

Instrumentarium

De kredietcrisis heeft duidelijk gemaakt dat het huidige wettelijke crisisinstrumentarium van DNB aanpassing behoeft. Het gebruik van het huidige instrumentarium (noodregeling) kan immers leiden tot het wegvallen van de nutsfunctie die financiële instellingen vervullen, waardevernietiging en besmettingsrisico's. Ter versterking van het crisisinstrumentarium heeft het kabinet daarom in nauwe samenwerking met DNB de wet 'Bijzondere maatregelen financiële ondernemingen' ingediend bij het parlement. Bij inwerkingtreding hiervan krijgt DNB de bevoegdheid om – als een instelling dreigt om te vallen – deposito's, (bepaalde) activa of passiva, of aandelen van een probleeminstelling over te dragen aan een derde partij of een brugbank. De minister van Financiën krijgt de bevoegdheid om bij ernstig en onmiddellijk gevaar voor de financiële stabiliteit een financiële instelling tijdelijk over te nemen of anderszins vergaand in te grijpen. Ten slotte bepaalt de wet dat bepalingen in financiële contracten bij ingrijpen van de autoriteiten geen grond kunnen opleveren voor de beëindiging van financiële contracten of de vroegtijdige nakoming van daaruit voortvloeiende verplichtingen.

2.1.2 Resultaatmeting en verantwoording

Het is voor DNB niet altijd gemakkelijk om het resultaat van haar inspanningen te laten zien. Ten eerste komt dat doordat veel acties betrekking hebben op specifieke instellingen en daarmee onder de wettelijke geheimhoudingsplicht vallen. Ten tweede is niet altijd duidelijk wat het effect van toezicht is. De soliditeit van instellingen en de stabiliteit van het financiële stelsel worden door veel factoren beïnvloed, waarvan toezicht er slechts één is. Ten derde: vooruitblikkend toezicht, gericht op het voorkomen van problemen, leent zich slecht voor een overtuigende verantwoording. Hoe laat een toezichthouder zien hoeveel problemen zich niet hebben voorgedaan als gevolg van zijn handelen?

De samenleving vraagt toezichthouders echter in toenemende mate om verantwoording af te leggen over de vervulling van hun taken. De aandacht waaraan DNB de laatste jaren heeft blootgestaan onderstreept het belang van externe verantwoording. Ook de Algemene Rekenkamer doet deze constatering in haar recente rapport 'Toezicht van DNB op de stabiliteit van banken'. DNB onderschrijft dit belang en tracht in dit hoofdstuk meer dan in het verleden informatie te verschaffen over de toezichtinspanningen die DNB heeft ondernomen en de resultaten die dat heeft opgeleverd. Een simpele analyse van de effectiviteit van het toezicht concentreert zich daarbij op drie vragen: wat was het probleem, welke acties heeft de toezichthouder ondernomen en wat was daarvan het resultaat. De instellings- en sectoroverschrijdende thematische onderzoeken waar DNB in het kader van de nieuwe aanpak meer ruimte voor maakt, lenen zich in beginsel goed voor deze wijze van verantwoording. In een aparte paragraaf wordt verslag gedaan van de bevindingen van de verrichte themaonderzoeken, de acties die DNB heeft ondernomen en de resultaten daarvan.

DNB streeft naar voortdurende verbetering in de verantwoording over haar toezichttaken. Met het oog op volgende ZBO-verantwoordingen zal bezien worden of het mogelijk is tot kwantitatieve of andere indicatoren te komen die meer inzicht geven in de effectiviteit van het toezicht.

2.1.3 Thematisch toezicht

Bedrijfsmodellen en strategie

Het toezicht moet meer aandacht besteden aan de bedrijfsmodellen en strategieën van onder toezichtstaande instellingen, om risico's vroegtijdig te kunnen signaleren. Hierbij valt te denken aan vragen als: Hoe creëert de instelling waarde voor klant en financiers? Welke risico's gaan hiermee gepaard? Welke impliciete aannames liggen hieraan ten grondslag? Is sprake van kruissubsidiëring van activiteiten? Is dit houdbaar op de lange termijn? Ook omdat het zogenaamde 'zachte' informatie betreft die moeilijk kan worden gekwantificeerd, is het antwoord op dergelijke vragen vaak niet eenvoudig te achterhalen.

Banken

Het afgelopen jaar heeft DNB een thematisch onderzoek uitgevoerd naar de bedrijfsmodellen en strategieën van ongeveer vijftien banken. De eerste resultaten hiervan laten zien dat dit een waardevolle benadering is. Zo hebben de uitkomsten van het onderzoek bij individuele instellingen geleid tot beslissingen omtrent de financieringsstrategie of de houdbaarheid van het productpakket. Uit het onderzoek kwam ook naar voren dat instellingen soms rekenen met overmatig optimistische toekomstscenario's, en er soms moeite mee hebben om ook hun zwakkere punten te tonen. Bij de beoordeling door DNB of de instelling grip heeft op haar bedrijfsmodel en adequaat inspeelt op bedreigingen voor de houdbaarheid hiervan, speelt juist deze onderkenning van zwakheden door de instelling een belangrijke rol.

Verzekeraars

Eind 2011 is een sectorbrede uitvraag bij levensverzekeringsmaatschappijen gedaan om de gevoeligheid van maatschappijen voor afnemende kostendekking als gevolg van meerjarige productiedaling te testen. Door middel van deze scenarioanalyse wil DNB inzicht krijgen in de urgentie van het probleem en de beleidsacties die verzekeraars voor ogen hebben om dit risico te mitigeren. Dit alles in het licht van mogelijk verdere negatieve ontwikkelingen in de economie en de markt voor levensverzekeringen. DNB zal de in de scenarioanalyse

opgedane informatie toepassen in het prudentiële toezicht. Tevens zullen de gegevens binnen DNB worden gebruikt voor financiële stabiliteitsanalyses. Dit sluit aan op de macro- en micro-prudentiële verantwoordelijkheden van DNB.

Gedrag en cultuur

De crisis heeft benadrukt dat gedrag- en cultuuraspecten een grote invloed kunnen hebben op de mate waarin wordt voldaan aan prudentiële en integriteitseisen. Reden voor DNB om gedrag en de cultuur in de financiële sector positief te beïnvloeden. Dit heeft in 2011 geleid tot drie themaonderzoeken: besluitvorming, board effectiveness en beloningsbeleid.

Besluitvorming

In het themaonderzoek besluitvorming heeft DNB gekeken naar de wijze waarop besluiten worden genomen in besturen van financiële instellingen. Uit het onderzoek is gebleken dat het soms ontbreekt aan voldoende tegenwicht en dat er te weinig oog is voor risico's. Bovendien zijn bestuurders over het algemeen te optimistisch en denken ze te weinig na over hun eigen functioneren. In de pensioensector (6 fondsen) heeft DNB gekeken naar de risico's die zich kunnen voordoen in de besluitvorming. Uit het onderzoek kwam naar voren dat de onderzochte fondsen bezig zijn met professionalisering van het fonds, maar dat sommige fondsen hier nog forse stappen te zetten hebben. Bij een aantal fondsen verwacht DNB in dit verband aanvullende maatregelen.

Board effectiveness

Bij 7 banken en verzekeraars is in 2011 het themaonderzoek naar board effectiveness uitgevoerd. Het doel van het onderzoek was om een beeld te krijgen van de groepsdynamiek in een bestuur (RvB en RvC) die de effectiviteit belemmert of versterkt. Leiderschap, communicatie en besluitvorming stonden centraal. Daarnaast richtte het onderzoek zich op andere randvoorwaarden voor effectiviteit, zoals onafhankelijkheid, beschikbaarheid en opvolging. In 2012 zal DNB dit onderzoek voortzetten.

Beloningsbeleid

De crisis heeft aangetoond dat het beloningsbeleid van een financiële instelling risico's voor de stabiliteit van deze instelling met zich mee kan brengen. Op 1 januari 2011 is daarom de Regeling Beheerst Beloningsbeleid van kracht geworden, die beoogt deze risico's te beheersen. In september rapporteerde DNB na onderzoek dat de meeste grote banken en verzekeraars belangrijke aanpassingen in hun beleid hebben doorgevoerd om aan de nieuwe regeling te voldoen. Bij een kleine minderheid heeft DNB ingegrepen omdat het beloningsbeleid onvoldoende in overeenstemming was gebracht met de nieuwe regeling. DNB heeft ook onderzoek uitgevoerd naar kleinere instellingen en pensioenfondsen. Volgend jaar zal DNB in een vervolgonderzoek toetsen of grote banken en verzekeraars zich ook daadwerkelijk aan hun eigen beleid houden.

Toetsing beleidsbepalers

Op 1 januari 2011 is de gezamenlijke Beleidsregel deskundigheid 2011 van DNB en de AFM in werking getreden. Het doel van deze beleidsregel is te verduidelijken wat DNB en de AFM verstaan onder deskundigheid en welke variabelen bij toetsing worden meegenomen. Deskundigheid omvat kennis, vaardigheden en professioneel gedrag en kan worden aangetoond door opleiding, ervaring en competenties. Beleidsbepalers (o.a. bestuurders) moeten doorlopend deskundig zijn en dit in hun optreden aantoonbaar demonstreren. Bij het toetsen van beleidsbepalers wordt primair naar de functie van de persoon gekeken, waarbij voor de invulling van de vereiste deskundigheid wordt meegewogen wat de omvang, complexiteit en het risicoprofiel van een financiële onderneming of pensioenfonds is. Hierbij geldt als vuistregel dat de lat hoger ligt naarmate de complexiteit en het risicoprofiel hoger is. Ook wordt de samenstelling en het functioneren van het collectief in de afweging betrokken, bijvoorbeeld door te wegen of een beleidsbepaler de andere leden voldoende aanvult en of hij/zij een effectieve rol kan spelen in het bestaande collectief. De inwerking-treding van de beleidsregel betekende voor DNB een aantal wijzigingen in het toetsings-proces, bijvoorbeeld het voeren van gesprekken met de te toetsen persoon.

Tabel 1 Aantal getoetste beleidsbepalers

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kredietinstellingen	236	290	281	319	331	252
Verzekeraars	533	358	440	395	403	335
Overige Wft	-	18	33	5	-	100
Pensioenfondsen	843	716	691	467	460	354
Betaalinstellingen ¹	40	18	34	70	72	104
Trustkantoren	129	178	156	153	119	167
Totaal	1.781	1.578	1.635	1.409	1.385	1.312
<i>Waarvan:</i>						
Afgekeurde aanvragen	2	-	-	1	-	3
Ingetrokken aanvragen	53	58	33	86	96	91
Hertoetsing deskundigheid						1
Hertoetsing betrouwbaarheid						1
Goedkeuring desk. met voorschriften						3

¹ Hieronder zijn ook de Geldtransactiekantoren begrepen

Beleidsbepalers moeten ook betrouwbaar zijn. Dat betekent dat hun integriteit buiten twijfel moet staan. Bij het toetsen van de betrouwbaarheid let DNB op relevante strafrechtelijke, financiële, toezicht, bestuursrechtelijke en overige antecedenten.

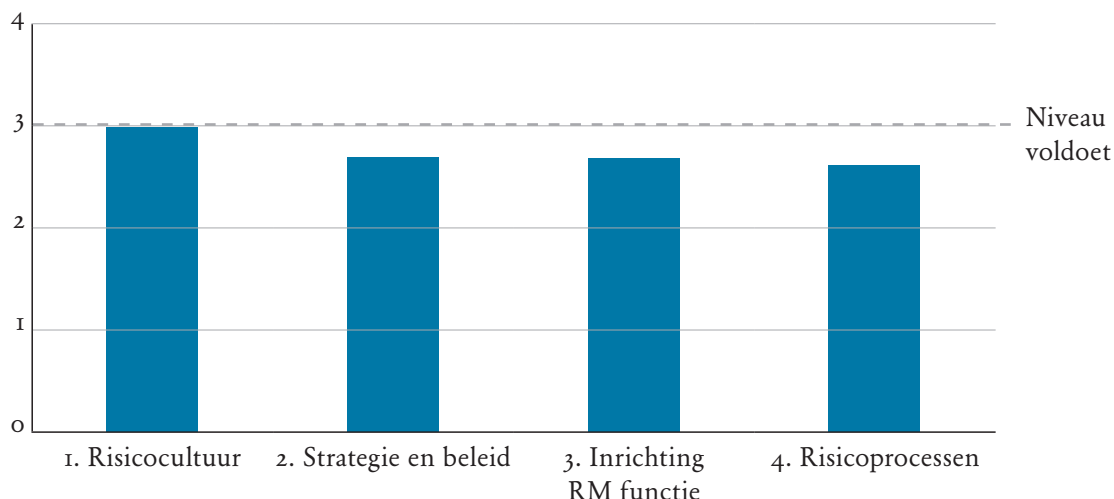
In 2011 zijn 1312 beleidsbepalers getoetst op betrouwbaarheid en/of deskundigheid (zie tabel 1). Er werd 1 aanvraag formeel afgekeurd door DNB in verband met ontoereikende deskundigheid van de kandidaat bestuurder. 91 aanvragen werden gedurende het toetsingsproces ingetrokken. DNB overwoog in een aantal gevallen een negatieve beoordeling. 3 beleidsbepalers zijn onder voorwaarden goedgekeurd. DNB heeft 2 hertoetsingen uitgevoerd. Eén beleidsbepaler heeft de uitkomsten niet afgewacht en heeft zich teruggetrokken.

Kwaliteit en governance van risicomanagement

In 2011 is zowel bij verzekeraars als pensioenfondsen de kwaliteit en governance van het risicomanagement onderzocht. In totaal zijn 4 pensioenfondsen en 12 verzekeraars doorgelicht. Doel was enerzijds om relevante vragen vast te stellen voor de beoordeling van de kwaliteit en governance van het risicomanagement, anderzijds om deze – als kritisch onderdeel van een integere en beheerste bedrijfsvoering – te beoordelen en *good practices* te identificeren.

Uit het onderzoek onder 12 verzekeraars volgt dat het risicomanagement in deze instellingen onvoldoende is geïntegreerd in de bedrijfsvoering. De tone at the top (risicocultuur) voldoet overwegend aan de verwachting, maar de aspecten die te maken hebben met inbedding van het risicomanagement in de organisatie zijn significant minder ontwikkeld en bleken in veel gevallen onvoldoende (zie grafiek 1, normscore is 3 van 4).

Het onderzoek heeft voor de meerderheid van de onderzochte ondernemingen tot concrete aangrijpingspunten voor verbetering geleid. Deze instellingen hebben hiertoe een schriftelijke en mondelinge terugkoppeling van DNB ontvangen. De onderliggende lijst met vragen die DNB bij dit themaonderzoek heeft gehanteerd is gepubliceerd op de website (www.toezicht.dnb.nl). Instellingen kunnen deze vragen gebruiken om te beoordelen in hoeverre de aandachtspunten op de eigen organisatie van toepassing zijn. Op deze manier worden verzekeraars en pensioenfondsen gestimuleerd om tekortkomingen te signaleren en verbeteringen door te voeren.

Kwaliteit van data

Door betere data kan beter toezicht gehouden worden. Hiertoe zijn in 2011 twee projecten opgezet, één bij verzekeraars en één bij banken.

DNB heeft de toereikendheidstoetsen van levensverzekeraars over boekjaar 2010 onderzocht en vergeleken. Verzekeraars moeten adequate voorzieningen aanhouden om de verplichtingen aan de polishouders na te kunnen komen. Goed inzicht in de verplichtingen is essentieel voor de toekomst van de sector. Het ondersteunt de verzekeraar in zijn voorbereiding op het nieuwe toezichtkader Solvency II en kan bijdragen aan vertrouwensherstel. De toereikendheidstoets die verzekeraars uit moeten voeren geeft inzicht in de mate waarin aan deze verplichting wordt voldaan. De rapportages lopen sterk uiteen, bleek uit het onderzoek. DNB moest vaak aanvullende informatie opvragen om de toetsen te kunnen beoordelen. De beoordeling van de toereikendheidstoetsen heeft geresulteerd in de publicatie van een *good practice*. Verzekeraars zullen de rapportage over de toereikendheidstoets verder verbeteren en worden geacht daarbij deze *good practice* te gebruiken.

Banken zijn verplicht om op kwartaalbasis te rapporteren over hun solvabiliteit en bedrijfsresultaten en over genomen specifieke risicoposities zoals renterisico, liquiditeitsrisico en landenrisico. DNB is hierbij afhankelijk van de kwaliteit van de beheersmaatregelen binnen de instellingen en van de kwaliteit van de externe accountantscontrole. Uit onderzoek naar de kwaliteit is gebleken dat zich bij een aantal instellingen onvolkomenheden hebben voorgedaan in de prudentiële rapportages, waardoor in sommige gevallen kapitaal- en liquiditeitsratio's onjuist zijn voorgesteld. In 2012 wil DNB meer zicht krijgen op het totstandkomingsproces van de prudentiële rapportages bij instellingen, op de beheersingsmaatregelen en op de rol van de auditfuncties daarbij, om waar nodig verbeteringen af te dwingen.

2.2 Verantwoording doelstellingen uit de toezichtbegroting

De realisatie van de doelstellingen komt in verschillende hoofdstukken van deze ZBO-verantwoording terug. DNB zet daarom in deze paragraaf de vier hoofddoelstellingen uit de begroting onder elkaar met daarbij verwijzingen naar de tekstpassages waarin de resultaten aan de orde komen.

2.2.1 Doelstellingen en resultaten

Doelstelling 1: Goede en effectieve uitvoering toezicht

Meer aandacht voor gedrag, cultuur, bedrijfsmodellen en strategie van financiële instellingen en erop toezien dat het beloningsbeleid van instellingen past binnen de gestelde richtlijnen.

In paragraaf 2.1.3 geeft DNB aan dat het toezicht op gedrag en cultuur (waaronder beloningsbeleid) en bedrijfsmodellen vorm heeft gekregen in themaonderzoeken. Alle onderzoeken hebben geleid tot mitigerende maatregelen bij onderzochte instellingen. In vervolgonderzoeken wordt gemonitord of de mitigerende maatregelen daadwerkelijk het gewenste effect hebben gehad.

Doelstelling 2: toezichtaanpak aanscherpen

Verdere implementatie van de Visie DNB Toezicht 2010-2014 en het plan van aanpak cultuurverandering DNB en toewerken naar risicogebaseerd, proportioneel toezicht.

In paragraaf 2.1.1 'veranderingen in werkwijze en organisatiestructuur' is beschreven op welke wijze invulling is gegeven aan de implementatie. Onder 'werkprocessen' wordt toegelicht dat DNB een nieuwe toezichtaanpak heeft ontwikkeld waarin de identificatie, beoordeling en mitigatie van risico's centraal staat.

Doelstelling 3: Bijdragen aan en implementeren van wijzigingen in wet- en regelgeving

Bijdragen aan, of implementeren van Basel III, de Europese bankenrichtlijn (CRD), Solvency II, alsmede de institutionele vernieuwing van de pensioensector en bijbehorend toezichtkader. Daarbij instellingen en uitvoerende toezichthouders actief voorzien van relevante informatie t.a.v toezichtregelgeving.

De migratie naar Basel III en CRD IV is beschreven in paragraaf 3.1.2, Solvency II in paragraaf 3.2.2 en het toezichtkader voor de pensioensector in paragraaf 3.3.2.

Doelstelling 4: Internationale samenwerking versterken

Deelname aan de toezichtcolleges voor grensoverschrijdende ondernemingen met dochters waarvan DNB toezichthouder is en onderzoeken of voor andere onder toezichtstaande ondernemingen colleges opgericht dienen te worden.

Uitbouwen van de activiteiten ten aanzien van het Supervisory Review and Evaluation Process (SREP), uitvoeren van stresstesten en inrichten van het toezicht op financiële instellingen op de BES-eilanden.

De internationale samenwerking en het toezicht op de BES-instellingen wordt beschreven in paragraaf 2.2.2.

In juli 2011 heeft de Europese Banken Autoriteit een stresstest gehouden. Deze wordt beschreven in paragraaf 3.1.2.

2.2.2 Internationale samenwerking

Vanaf 1 januari 2011 is het Europese toezicht fundamenteel gewijzigd en de samenwerking tussen nationale toezichthouders geïntensiveerd. De European Banking Authority (EBA), de European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA) en de European Securities and Markets Authority (ESMA) zijn nieuwe zelfstandige organisaties met meer taken en bevoegdheden dan hun voorgangers CEBS, CEIOPS en CESR. Zij maken bijvoorbeeld standaarden voor de uitvoering van het toezicht, die voor alle toezichthouders in de EU gaan gelden. Daarmee leveren zij een belangrijke bijdrage aan meer convergentie van het toezicht in Europa. Ook werken zij samen met de nieuwe European Systemic Risk Board (ESRB), zodat verband wordt gelegd tussen toezicht op individuele instellingen en macro-economi-

sche ontwikkelingen. DNB is lid van EBA, EIOPA en ESRB en vervult een actieve rol in het werk van deze autoriteiten.

Daarnaast heeft DNB verder gewerkt aan de colleges van toezichthouders met betrekking tot het toezicht op internationale financiële groepen. DNB is groepstoezichthouder in zes colleges en vervult daarin dus een leidende rol. Doel is meer samenwerking tussen toezichthouders, ook buiten de EU, en het delen van informatie over de financiële groep. EBA en EIOPA zien toe op goed functioneren van colleges en naleving van regels.

Op mondiaal niveau heeft DNB in het Bazels Comité van banktoezichthouders (BCBS) gepleit voor consistente en tijdige implementatie van Bazel III. Ook heeft DNB zich in het Comité hard gemaakt voor het belang van consistentie in de risicowaardering van activa tussen banken en ook op landenniveau. Ten derde heeft DNB zich, als een van de pioniers van het liquiditeitstoezicht, in de discussie over het liquiditeitsraamwerk van Bazel III ingezet voor strenge regels.

In de International Association of Insurance Supervisors is DNB actief betrokken geweest bij de totstandkoming van de herziene Insurance Core Principles per oktober 2011 en bij de ontwikkeling het Common Framework for Internationally Active Insurers. Tenslotte is DNB vice-voorzitter geworden van het Supervisory Forum, dat het Executive Committee en het Technical Committee vanuit de uitvoeringspraktijk adviseert.

Toezicht BES-instellingen

Met de staatkundige wijzigingen binnen het Koninkrijk per 10/10/2010 heeft DNB het toezicht op financiële instellingen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba (gezamenlijk 'BES' of Caribisch Nederland genoemd) overgenomen van de voormalige Bank van de Nederlandse Antillen (BNA). Het door DNB in de BES uit te voeren toezicht bestaat met name uit integriteittoezicht op bijkantoren van banken en verzekeraars met hoofdkantoor te Curaçao, trustkantoren, geldtransactiekantoren en een casino. Eén zelfstandige instelling valt eveneens onder prudentieel toezicht van DNB, terwijl dit toezicht voor wat betreft de genoemde bijkantoren wordt uitgeoefend door de Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten (CBCS, de voormalige BNA) via de hoofdkantoren. Het integriteittoezicht omvat het toezicht op de integere bedrijfsvoering, naleving van de specifieke regelgeving ter voorkoming van witwassen en terrorismefinanciering, sanctieregelgeving en betrouwbaarheidstoetsing van bestuurders.

Aangezien 2011 het eerste jaar was na de staatkundige wijzigingen heeft DNB de aandacht in het toezicht op de BES-instellingen met name gelegd op het introduceren van en voorlichting geven over de nieuwe toezichtstructuur, het verkrijgen van inzicht in de activiteiten, risico's, organisatie en structuur van de onder toezicht gekomen instellingen en het verkrijgen van informatie betreffende het beheersingskader van integriteitrisico's van de instellingen. Op grond hiervan zijn de eerste (risico-) analyses uitgevoerd om richting te geven aan de nadere invulling van het toezicht in de BES. De nodige aandacht wordt eveneens gegeven aan de samenwerking met de Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten en de Centrale Bank van Aruba om het toezicht op beheersing van integriteitrisico's op een geharmoniseerde wijze uit te oefenen.

Registers van onder toezicht van DNB gekomen instellingen in de BES zijn ingericht en opgenomen op de speciale BES-website van DNB; www.bes.dnb.nl. Deze registers bevatten voor Bonaire: 8 banken (inclusief 2 kredietverenigingen), 6 verzekeraars, 1 trustkantoor en 1 pensioenfonds, voor Sint Eustatius: 3 banken en voor Saba: 3 banken en 1 verzekeraar.

2.3 Onderzoeken

In 2011 zijn er verschillende externe onderzoeken geweest naar het optreden van DNB. Een aantal van deze onderzoeken is nog niet afgerond. DNB hecht eraan binnen de door de wet gestelde beperkingen zo transparant mogelijk verantwoording af te leggen. DNB meent dat een open discussie nodig is over de vraag of het voor haar toepasselijke geheimhoudingsregime nog voldoet aan de eisen van transparantie die het huidige politiek en maatschappelijke klimaat stellen. Ze beschouwt onderzoeken en de daaruit te trekken lessen als onderdeel van haar continue streven naar een zo hoog mogelijke kwaliteit van haar toezicht. Over vier externe onderzoeken en evaluaties wordt in de ZBO-verantwoording gerapporteerd.

Van de reeds afgeronde externe onderzoeken – ook waar het gaat om onderzoeken van voor 2011 – heeft DNB de aanbevelingen in kaart gebracht, benodigde actiepunten geformuleerd en de uitvoering daarvan ter hand genomen. De opvolging van de aanbevelingen wordt nauwgezet bewaakt. DNB is een kritische en lerende organisatie en verwelkomt het feit dat onderzoeken plaatsvinden als daartoe aanleiding is.

2.3.1 Parlementair onderzoek en parlementaire enquête financieel stelsel

Op 7, 16 en 17 maart 2011 vond de parlementaire behandeling plaats van het rapport van 10 mei 2010 van het onderzoek van de Tijdelijke commissie onderzoek financieel stelsel ('Commissie De Wit'). Dit rapport adresseert de oorzaken van de kredietcrisis en bevat 27 aanbevelingen aan de stakeholders binnen het Nederlandse financiële stelsel. De Kamer riep de regering op alle aanbevelingen over te nemen. Waar de 27 aanbevelingen de werkzaamheden van DNB betreffen, bewaakt DNB de opvolging nauwgezet. Zo draagt DNB actief bij aan de versterking van het toezicht op Europees niveau. Verder werkt DNB actief mee aan een versterking van het toezicht- en handavingsinstrumentarium, onder meer door een uitbreiding van interventie-instrumenten en een verdere ontwikkeling van het macro-prudentiële raamwerk. In dat kader zal DNB onder meer jaarlijks een rapportage opstellen ten behoeve van de Kamer over de macro-economische ontwikkelingen in samenhang met ontwikkelingen in de financiële sector. Dit betreft een nieuwe publicatie, naast bestaande DNB publicaties zoals het Jaarverslag, het Overzicht Financiële Stabiliteit en de Economische Ontwikkelingen en Vooruitzichten.

Het tweede deel van het onderzoek wordt uitgevoerd als parlementaire enquête en richt zich op de steunmaatregelen die door de Nederlandse autoriteiten zijn getroffen in reactie op de crisis. DNB werkt volledig mee aan de enquête. Dit ondanks de strikte (inter)nationale regels waarin geen rekening is gehouden met een parlementair onderzoek of enquête. Er bestaat formeel geen uitzondering die uitwisseling van toezichtvertrouwelijke informatie mogelijk maakt in het kader van een parlementaire enquête. Aangezien bij DNB en het ministerie van Financiën de wens bestond om ook toezichtvertrouwelijke informatie te delen heeft, om het belangrijke onderzoek mogelijk te maken, de minister van Financiën de Raad van State de vraag gesteld of de mogelijkheid bestaat de enquêtecommissie onder strikte geheimhouding inzage te verlenen in de toezichtvertrouwelijke informatie die bij DNB berust en zo ja, onder welke voorwaarden. Naar aanleiding van de reactie van de Raad van 11 maart 2011 heeft DNB alle door de enquêtecommissie gevorderde informatie – inclusief toezichtvertrouwelijke informatie – in een dataroom voor de enquêtecommissie ter inzage gelegd.

In de periode 7 november – 9 december 2011 heeft de commissie in totaal 46 personen in het openbaar en onder ede gehoord (waaronder drie huidige en vier voormalig DNB medewerkers). De enquêtecommissie verwacht in het voorjaar van 2012 haar rapport op te leveren.

2.3.2 Onderzoek Algemene Rekenkamer

De Algemene Rekenkamer (ARK) heeft een tweedelig onderzoek uitgevoerd naar het door DNB uitgeoefende (prudentiële) toezicht op de stabiliteit van banken. Het doel van het onderzoek is een beoordeling te geven van de kwaliteit (van de opzet) van het toezicht van DNB en de wijze waarop de Minister van Financiën invulling geeft aan zijn verantwoordelijkheden ten aanzien van het toezicht. Fase I van het onderzoek, de opzet van het toezicht, is in 2009 afgerond. Ten aanzien van het tweede deel, de waarborgen die DNB in het toezichtproces heeft aangebracht, concludeert de ARK in haar rapport, dat op 9 november 2011 is gepubliceerd (www.rekenkamer.nl) dat DNB vorderingen heeft gemaakt met de verbetering van het toezicht. DNB deelt de conclusies van de ARK dat de methodiek van risicoanalyse kritisch is geëvalueerd en dat DNB voldoet aan de waarborgen voor onafhankelijkheid, functiescheiding, deskundigheid en integriteit. De ARK beveelt aan om de nieuwe aanpak van de risicoanalyse tijdig te evalueren. DNB denkt dit twee jaar na ingebruikname te doen. Tevens neemt DNB de aanbeveling over om meer inzicht te geven in de prestaties en effecten van het eigen toezicht. Tot slot onderschrijft DNB het belang van verduidelijking van haar macroprudentiële taken, van de verantwoordelijkheden en bevoegdheden als centrale bank en toezichthouder en van het bijbehorend wettelijk kader. Overigens is DNB het niet eens met de conclusie dat de onduidelijkheid hierover het huidige toezicht op individuele instellingen in de weg zou kunnen staan.

2.3.3 FATF Evaluatie

De Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF) heeft het Nederlandse systeem ter voorkoming en bestrijding van witwassen en terrorismefinanciering (AML/CFT) geëvalueerd aan de hand van de 49 Recommendations van de FATF. De evaluatie is uitgevoerd door het IMF. Het proces heeft ruim een jaar geduurd. Het volledige evaluatie rapport is in april 2011 gepubliceerd (<http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/62/43/47665113.pdf>). De FATF evaluatie behandelt een breed gebied van AML/CFT beleid, wetgeving, toezicht, opsporing en vervolging. Het evaluatierapport is kritisch maar opbouwend ten aanzien van enkele specifieke onderdelen van het Nederlandse AML/CFT systeem. Het toezicht van DNB op de naleving van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) en de Sanctiewet 1977 (SW) is als voldoende beoordeeld, waarbij wel een aantal aanbevelingen is gegeven om het Wwft- en SW-toezicht op een aantal sectoren te versterken. DNB heeft deze aanbevelingen meegenomen in de vormgeving van het integriteitstoezicht voor 2011 en 2012.

2.3.4 FSAP IMF

In juni 2011 heeft het IMF de uitkomsten van de FSAP-analyse voor Nederland gepubliceerd (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2011/cr11144.pdf>). Het 'Financial Sector Assessment Program' is een regulier en internationaal erkend programma van het IMF waarin ervaren experts onderzoek doen naar de stabiliteit van de financiële sector en de kwaliteit van het toezicht in een land. De uitkomsten laten zien dat de financiële sector in Nederland goed in staat lijkt te zijn om schokken op te vangen. Tevens bevat het rapport een zeer positieve beoordeling van de kwaliteit van het toezicht in Nederland: het toezicht voldoet in hoge mate aan internationaal vastgestelde standaarden. Nederland scoort daarin beter dan andere landen die recent een FSAP hebben ondergaan. De goede score van Nederland wordt vooral verklaard door de toezichtbenadering van DNB en de wijze waarop risico's worden beheerst – zoals marktrisico, liquiditeitsrisico en operationeel risico – alsmede de proactieve benadering die DNB heeft laten zien in het trekken van de belangrijkste lessen van de crisis voor de versterking van het toezicht, via onder andere de Toezichtvisie 2010-2014 en het Plan van Aanpak. Het IMF heeft tevens een aantal aanbevelingen gedaan. Deze hebben onder andere betrekking op voldoende beschikbaarheid van financiële gegevens, het waarborgen van de onafhankelijkheid, het toezicht op (internationale) groepen en het versterken van het crisismanagement. Deze aanbevelingen worden geadresseerd in lopende initiatieven van DNB.

3 TOEZICHT PER DOELGROEP

3.1 Bankwezen

3.1.1 Ontwikkelingen in de sector

In 2011 opereerde het Nederlandse bankwezen in een turbulente omgeving. De winstgevendheid bleef weliswaar redelijk op peil, maar de Europese schulden crisis en zorgen over ontwikkelingen in de reële economie leidden tot veel onzekerheid in de financiële markten. Vooral in de tweede helft van het jaar nam het wantrouwen tussen banken sterk toe. Toegang tot financiering en versterking van buffers domineerden de agenda.

Net als in het voorgaande jaar werd 2011 door het Nederlandse bankwezen met winst afgesloten (zie tabel 2). De baten namen licht toe, vooral door een stijging van het resultaat uit financiële transacties. Banken behaalden minder rentebaten als gevolg van een lichte vervlakkings van de rentecurve. De netto provisiebaten daalden mede als gevolg van de volatiliteit op de financiële markten en de lagere koersen, waardoor de klantenactiviteit en de provisies per transactie onder druk kwamen te staan. Daarnaast was sprake van een vermindering van assurantieprovisies. De totale lasten bleven op een peil vergelijkbaar met 2010. Enerzijds namen de bedrijfslasten af, waarmee een meerjarige trend van kostenreducties werd voortgezet. Anderzijds stegen de voorzieningen. Vooral vanaf het tweede kwartaal is er meer geld opzij gelegd voor verwachte verliezen op de kredietportefeuilles.

Tabel 2 Kerncijfers banken

EUR miljard¹

	2007	2008	2009 ⁵	2010	2011 ⁶
Totaal baten	57,4	20,0	44,6	50,4	51,5
– Netto rentebaten	30,0	31,1	30,0	33,1	32,9
– Netto provisiebaten	12,4	11,0	9,7	10,4	9,5
– Opbrengst uit effecten en deelnemingen	2,3	-0,4	0,3	0,0	0,4
– Resultaat uit financiële transacties	4,6	-27,9	1,6	4,4	5,1
– Overige baten	8,0	6,2	3,0	2,6	3,5
Totaal lasten	44,1	49,8	45,1	39,9	41,3
– Bedrijfslasten	41,0	37,0	31,4	33,2	31,4
– Voorzieningen ²	3,0	12,8	13,7	6,7	9,9
Operationeel bedrijfsresultaat voor belastingen	13,4	-29,8	-0,5	10,5	10,0
Winst/verlies ivm beëindiging bedrijfsactiviteiten	8,2	16,5	0,1	1,0	0,0
Belastingen bedrijfsresultaat	1,9	-2,4	0,0	2,7	2,4
Bedrijfsresultaat na belastingen	19,7	-10,9	-0,3	8,8	7,8
Tier 1-Ratio (in %) ³	9,5	9,7	11,3	11,8	11,9
Core Tier 1-ratio (in %) ⁴		6,7	8,8	9,6	9,6
Balanstotaal	3.318	2.995	2.648	2.713	2.833

¹ Door afronding op één decimaal tellen de cijfers in sommige gevallen niet op.

² Som van de waardeveranderingen van vorderingen en waardeveranderingen van financiële vaste activa.

³ 2008 cijfers zijn gebaseerd op de solvabiliteits eisen uit pijler I van Bazel II inclusief de additionele kapitaaleisen voor de overgangperiode. Cijfers worden beïnvloed door het transformatieproces van ABN AMRO.

⁴ Cijferreeks beschikbaar vanaf 2008 op basis van Bazel II-criteria

⁵ Solvabiliteitscijfers exclusief aangehouden superdividend voor Santander

⁶ Voorlopige cijfers.

Nadat de solvabiliteit van het bankwezen in 2009 fors is verbeterd, is de Tier 1-kapitaalratio in de twee daaropvolgende jaren niet verder toegenomen. In 2011 is er zelfs sprake van een beperkte terugval. Kleine banken hebben hun Tier 1-ratio licht weten te verbeteren, terwijl de solvabiliteit van de grote banken licht afnam (zie grafiek 2). In het kader van de migratie naar Bazel III zal deze trend moeten worden gekeerd. Internationaal gezien is de solvabiliteitsratio van Nederlandse banken niettemin relatief hoog, ook door een lage gemiddelde risicoweging van de activa. Dit komt onder andere door de omvangrijke hypotheekportefeuille van het bankwezen. Nederlandse hypotheeklen kennen een relatief laag risicogewicht. Zonder correctie voor risico is de vergelijking anders. De verhouding tussen het niet voor risico's gewogen balanstotaal en de hoeveelheid kapitaal van Nederlandse banken, de zogeheten hefboom, behoort tot de hoogste van Europa.

3.1.2 Toezicht

Formele en informele interventies

In het verslagjaar heeft DNB drie aanwijzingen aan banken opgelegd. Daarbij dient bedacht te worden dat veel wordt bereikt zonder formele of juridische maatregelen, maar bijvoorbeeld via zogenaamde normoverdragende gesprekken, waarmee onder meer wordt bijgedragen aan de kwaliteit van de beheersfuncties van bancaire instellingen. Hierbij kan gedacht worden aan interventies op het gebied van versterking van het risicomanagement, de financiële en de compliancefunctie en de versterking van liquiditeits- en kapitaalbuffers. In het verslagjaar heeft DNB meer dan duizend van deze normoverdragende gesprekken gevoerd. Vanzelfsprekend wordt nauwgezet gemonitord of de instelling gevolg geeft aan zo'n gesprek, zo nodig worden aanvullende interventies ingezet.

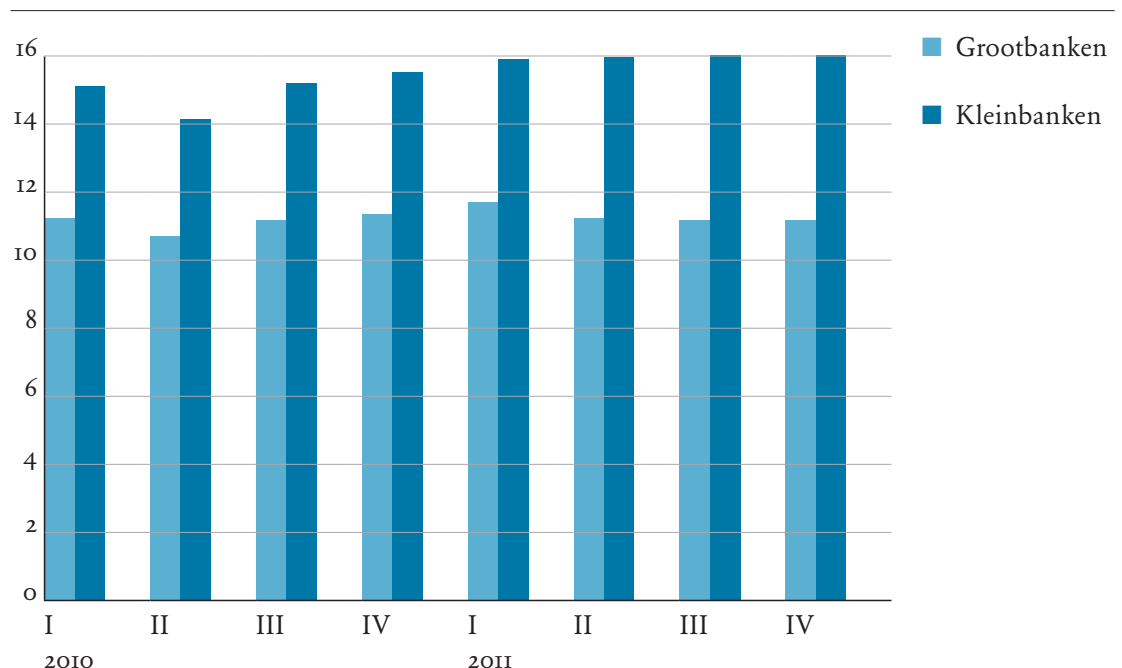
Schuldencrisis

Gedurende het verslagjaar zijn de banken nauwlettend bevraagd naar aanleiding van de ontwikkelingen rondom de Euroschulden crisis. De belangrijkste bereikte effecten zijn dat DNB snel inzicht heeft in de liquiditeitssituatie van de banken en de uitzettingen op relevante landen om daarmee input te leveren voor de te in Europees verband te nemen maatregelen. Hiermee heeft DNB bijgedragen aan het versterken van de crisisplanning van banken.

In juli 2011 heeft de Europese Banken Autoriteit (EBA) een stresstest gehouden voor de grootste Europese banken, uitgaand van een scenario met oplopende rentes, een verslechterde

Grafiek 2 Ontwikkeling solvabiliteit groot- en kleinbanken (Tier 1-ratio in procenten)

In procenten

economie en verliezen in het banken- en het handelsboek. Banken moesten na het doorrekenen van alle stress voldoen aan een minimumnorm van 5% core Tier-1 kapitaal. De Nederlandse banken ABN Amro, ING Bank, Rabobank en SNS Bank namen deel en bleven alle ruim boven de gestelde norm. Een belangrijk aspect van de stresstest was de uitgebreide publicatie van de uitzettingen in alle portefeuilles. Deze transparantie biedt waardevolle informatie voor investeerders, analisten en toezichthouders. Op voorspraak van de Europese Raad heeft EBA in december een herkapitalisatietest gehouden, waarin getest werd of banken een afwaardering van Europees overheidspapier tegen de koersen van eind september 2011 kunnen opvangen, met als norm een core Tier 1-ratio van 9% per eind juni 2012. Waar nodig moet aanvullend kapitaal worden aangetrokken. Voor Nederland deden dezelfde vier banken mee, de herkapitalisatietest leidde voor SNS Bank tot een kapitaaltekort van EUR 159 miljoen.

Project concentratierisico

In een onderzoeksproject naar concentratierisico heeft DNB de specifieke risico's onderzocht bij banken die hun beleid vooral richten op uitzettingen in opkomende landen. Op grond hiervan heeft DNB in individuele gevallen maatregelen getroffen om die risico's te beperken. Hiermee is nadere invulling gegeven aan de beleidsregel Concentratierisico's opkomende landen, die bij diverse banken heeft geleid tot een substantieel hogere kapitaaldekking van extreme landenrisico's en concentraties daarin. Waar de banken nog niet voldeden aan de vereisten zijn nadere afspraken gemaakt, bijvoorbeeld over de aanscherping van hun beleid. DNB beoogt met de regels en eisen ten aanzien van concentratierisico's te bereiken dat banken over een gezond bedrijfsmodel beschikken, met adequate beheersing van activiteiten en een gediversificeerde, passende financieringsmix. Hiervoor is aanvullend beleid in voorbereiding.

Liquiditeit: ontwikkeling van de ILAAP

DNB heeft in het verslagjaar het Internal Liquidity Adequacy Assessment Process (ILAAP) ontwikkeld, vergelijkbaar met het proces voor kapitaal (ICAAP). Dit houdt in dat banken geacht worden een intern evaluatieproces te hebben voor het beheer van het liquiditeitsrisico. Uit de beoordelingen van de ILAAP's van de eerste tien banken blijkt dat de invoering van het ILAAP zeer zinvol is. Het stelt banken (en DNB) in staat om hun liquiditeits-risicobeheer systematisch tegen het licht te houden, eventuele hiaten te identificeren en deze tijdig aan te pakken. De introductie en evaluatie van het ILAAP hebben tot belangrijke verbeteringen in het liquiditeitsrisicobeheer van banken geleid en zullen in 2012 wederom tot een verdere verbetering leiden.

Migratie naar Bazel III / CRD IV

Om inzicht te krijgen in de effecten van Bazel III en ervoor te zorgen dat banken snel voldoen aan de eisen van Bazel III heeft DNB in 2011 intensieve monitoring opgezet. De individuele banken hebben ieder afzonderlijk een migratieplan bij DNB moeten indienen. Op basis van een beoordeling van deze plannen heeft DNB generieke bevindingen teruggekoppeld aan de banken. Banken bewegen in de goede richting, maar veel banken hebben nog een flinke kloof te overbruggen. In het bijzonder acht DNB de door banken ingeschatte groeiverwachtingen niet altijd realistisch, mede gegeven de onzekere economische situatie: als geplande maatregelen voor tijdige migratie noemden banken vooral inhouding van winst en aantrekken van spaargeld. Wanneer de gehanteerde winst- en groei prognoses te rooskleurig waren, heeft DNB om een herzien plan gevraagd met realistischer aannames. Waar nodig stuurt DNB het migratietraject van banken bij.

DNB neemt voorts deel aan de onderhandelingen over CRD IV, de Europese Richtlijn waarin het Bazel III akkoord wordt omgezet in regelgeving en verdere harmonisatie wordt geregeld. De onderhandelingen gaan door in 2012. DNB pleit voor een zo getrouw mogelijke omzetting van het Bazel III akkoord.

Naleving customer due diligence (CDD)

In de eerste helft van het verslagjaar is onderzoek gedaan naar de naleving van customer due diligence (CDD) zoals opgenomen in de Wet op het financieel toezicht (Wft) en de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft). Het onderzoek spitste zich toe op private banking activiteiten. Uit het onderzoek bleek dat de naleving bij een aantal banken onvoldoende is. DNB vindt het zorgelijk dat er na jaren van integriteitswetgeving nog

steeds (serieuze) tekortkomingen zijn. Door deze tekortkomingen zijn banken niet in staat om op voortdurende en adequate wijze hun integriteitrisico's, en met name witwasrisico's, te beheersen. Banken lopen hierdoor het risico dat zij bewust of onbewust meewerken aan witwassen. Beheersing van integriteitrisico's is vooral belangrijk vanuit het bredere perspectief van vertrouwen in en reputatie van de sector. DNB heeft een aantal instellingen formele maatregelen opgelegd opdat banken genoemde tekortkomingen adresseren.

Covered bonds

Een trend die zich in het verslagjaar heeft doorgezet is het aantrekken van lange financiering via de uitgifte van gedekte obligaties, ook wel covered bonds genoemd. Dit zijn door een bank uitgegeven obligaties die worden gedekt door onderpand. De uitgifte van covered bonds is in het verslagjaar fors gestegen van circa EUR 10,6 mrd naar EUR 13,7 mrd, waarmee thans voor circa EUR 52 mrd aan door Nederlandse banken uitgegeven covered bonds uitstaat. De uitgifte van covered bonds kent voordelen voor banken. Het is een additioneel financieringsinstrument dat een relatief goedkope lange termijn financiering levert en als één van de weinige instrumenten in tijden van marktstress lijkt te kunnen worden uitgegeven. Ook bij beleggers lijken covered bonds door de gewijzigde marktperceptie en veranderende internationale toezichtsregelgeving (Bazel III en CRD IV) verder aan populariteit te winnen. Maar de uitgifte van covered bonds heeft niet alleen voordelen. De waarde van het onderpand moet ruim boven de waarde van de aangetrokken lening liggen om investeerders voldoende zekerheid te bieden. Deze zekerheid kan in het geval van een faillissement van de uitgevende bank echter ten koste gaan van de zekerheid van de overige vermogensverschaffers, waaronder de depositohouders. DNB is daarom terughoudend met het toestaan van deze instrumenten om de belangen van de overige vermogensverschaffers te waarborgen en om zeker te stellen dat banken in de toekomst toegang houden tot ongedekte financiering.

3.2 Verzekeringsmaatschappijen

3.2.1 Ontwikkelingen in de sector

Leven

De resultaten van de Nederlandse levensverzekeraars illustreren de moeilijke marktomstandigheden waarin de sector zich bevindt: lage en volatiele beleggingsrendementen en een lage langerentestand. De technische voorzieningen zijn in het derde kwartaal 2011 sterk toegenomen (grafiek 3). De omzet daalt gestaag, vooral door de opkomst van banksparen. De winstgevendheid staat onder druk. In 2011 heeft de sector een negatief netto resultaat behaald van EUR 1,9 miljard. Omdat de balans van verzekeraars grotendeels op marktwaarde staat, wordt de solvabiliteit direct beïnvloed door ontwikkelingen in de financiële markten. De gemiddelde solvabiliteitsratio daalde naar 239% (zie tabel 3).

Indien deze marktomstandigheden aanhouden, zal zonder verdere actie de gemiddelde solvabiliteit verder dalen. Een langdurig lage langerente zet het resultaat onder druk, mede vanwege afgegeven rentegaranties aan polishouders. Het onder de kostprijs verkopen van levensverzekeringen zal op den duur gevolgen hebben voor de solvabiliteitspositie van de instelling. Ten slotte zorgt de krimpende balansomvang ervoor dat de vaste kostenbasis steeds sterker op het resultaat drukt. Verzekeraars zullen deze risico's moeten mitigeren.

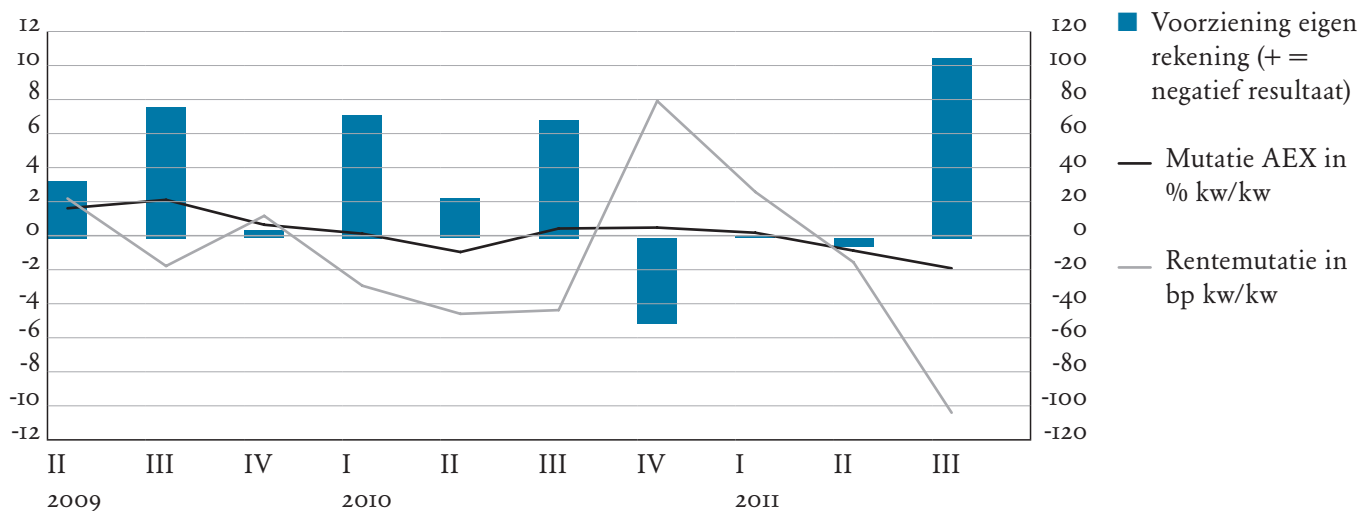
De sector ervaart nog steeds reputatieschade uit de affaire rond beleggingsverzekeringen. Voor alle betrokken partijen is het van belang dat er een einde komt aan de onzekerheid rondom dit dossier. Bij het beoordelen van oplossingen is het belangrijk dat de belangen van alle polishouders, met of zonder beleggingsverzekering, worden mee gewogen.

Schade

De Nederlandse schadeverzekeringsector laat over 2011 een lager netto resultaat en een dalende solvabiliteit zien ten opzichte van 2010 (zie tabel 3). In 2011 werd een netto resultaat behaald van EUR 839 miljoen, waar dat EUR 1.138 miljoen was in 2010. De Net Combined Ratio (NCR), een maatstaf voor het resultaat op het kernbedrijf, laat op basis van cijfers tot en met het derde kwartaal een vergelijkbaar resultaat zien ten opzichte van het voorgaande jaar. Waar de NCR 94% bedroeg over 2010, is deze in 2011 gestegen naar 95%.

Grafiek 3 Wijziging voorziening levensverzekering eigen rekening

EUR miljard

Zorg

In 2011 is de financiële positie van zorgverzekeraars licht verbeterd. De solvabiliteitsratio's en het bedrijfsresultaat bleven op niveau. Dat is vooral te danken aan een goede premiestelling op de basisverzekering, waarin rekening werd gehouden met de kabinetsvisie op de toekomst van het stelsel en de afspraken die met ziekenhuizen en het kabinet werden gemaakt over kostenbeheersing. Voor DNB vormde de toekomstvisie van het kabinet aanleiding om – in lijn met eerdere adviezen – de Minister van Financiën aan te raden de solvabiliteitsratio te verhogen van 9% naar 11%. Belangrijkste reden hiervoor was de afbouw van de ex post risicoverevening. Deze maatregel beoogt zorgverzekeraars te prikkelen om de kosten beter te beheersen door verhoging van het gelopen risico. DNB meent dat voor deze verhoogde risicodragendheid meer kapitaal aangehouden moet worden, een mening die het kabinet deelt.

Zorgverzekeraars worden de komende jaren geconfronteerd met een groot aantal wijzigingen in het zorgstelsel, zoals de nieuwe declaratiesystematiek en de vergroting van het aandeel vrij onderhandelbare verrichtingen (B-segment). Ook wordt op termijn het nieuwe toezicht- raamwerk Solvency II ingevoerd. Deze samenloop van veranderingen maakt het moeilijk voor zorgverzekeraars om de komende tijd goed zicht te hebben op hun schadelast.

3.2.2 Toezicht

Formele en informele interventies

Ook Toezicht Verzekeraars maakt, net als Toezicht Banken, lang niet altijd gebruik van formele maatregelen. Veel wordt bereikt via normoverdragende gesprekken. Een voorbeeld hiervan is een verzekeraar die door DNB is aangemoedigd het Asset Liability Management niet binnen de financiële kolom in te richten, maar binnen de risk- en compliance-tak, waardoor functiescheiding op organisatorisch niveau wordt geborgd. Een formele maatregel bleek niet nodig om dit resultaat af te dwingen. Vaak is zo'n 'zachte' maatregel effectiever om de instelling tot snelle actie te manen, maar waar dat niet het geval is wordt geëscaleerd naar formele maatregelen.

Uitvragen

Vanwege de ontwikkelingen op de financiële markten heeft DNB besloten om in aanvulling op de reguliere rapportages bij een aantal levensverzekeraars maandelijks een uitvraag te doen. Deze verzekeraars verstrekken informatie over de solvabiliteitspositie en over hun maatregelen om de risico's zoveel mogelijk te beperken. Op deze manier kan DNB indien nodig snel acties inzetten. De financiële onrust vereist immers niet alleen dat dreigende problemen tijdig worden gesignaleerd, maar vooral dat daar direct op wordt geageerd. Bij enkele verzekeraars die in problemen dreigden te geraken, is het gelukt een portfeuilleoverdracht te

Tabel 3 Kerncijfers verzekeringsmaatschappijen

	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ¹
Solvabiliteitsratio (gemiddeld in %) ²						
Levensverzekeraars	326	263	209	245	242	239
Schadeverzekeraars excl. Zorg	386	339	275	319	328	304
Zorgverzekeraars	218	205	197	228	212	218
Bedrijfsresultaat in EUR miljoen						
Levensverzekeraars	3.935	6.951	-5.580	2.070	180	-1.933
Schadeverzekeraars excl. Zorg	1.958	2.402	383	1.236	1.138	893
Zorgverzekeraars	-163	-62	-90	1.475	737	619
Balanstotaal (in EUR miljard)						
Levensverzekeraars	309	311	313	317	338	356
Schadeverzekeraars excl. Zorg	38	46	42	40	41	37
Zorgverzekeraars	22	23	25	26	27	29
Net Combined Ratio ³						
Schadeverzekeraars excl. Zorg	88	90	98	97	94	95
Zorgverzekeraars	106	101	100	98	95	98

¹ Voorlopige cijfers op basis van 4de kwartaal rapportages.

² Op basis van Solvency I.

³ De Net Combined Ratio (NCR) geeft aan hoe de bedrijfskosten (exclusief herverzekering) plus de geleden schadelast voor eigen risico zich verhouden tot de verdiende premie. Een NCR kleiner dan 100 betekent dat de bedrijfskosten en de schadelast lager zijn dan de geïnde premie.

realiseren zodat de belangen van de polishouders beschermd werden. In sommige andere gevallen lopen nog interventietrajecten.

Bij het vragen naar door de instelling te treffen maatregelen, verwacht DNB dat de instelling voor zover mogelijk en nodig anticipeert op Solvency II. Zo heeft DNB haar akkoord gegeven aan door een verzekeraar voorgestelde acties tot herstel van de solvabiliteitspositie, onder de voorwaarde dat ook de effecten voor Solvency II zouden worden doorgerekend.

Beoordeling verslagstaten

Bij de beoordeling van de jaarstaten 2010 is specifieke aandacht besteed aan de staat Organisatie en risico. Naar aanleiding daarvan hebben 25 verzekeraars een herrapportage moeten indienen en is bij één verzekeraar een formeel traject van een last onder dwangsom in gang gezet. Alle 26 verzekeraars hebben tijdig een verbeterde rapportage ingediend die naar het oordeel van DNB voldoende was. De dwangsom is dan ook niet verbeurd.

Motorrijtuigen Aansprakelijkheid

In 2011 is een analyse naar de sector WA-Motorrijtuigen afgerond. Sinds 2008 signaleerde DNB een negatieve trend in het technisch resultaat van verzekeraars Motor WA. In pogingen marktaandeel te behouden of uit te breiden, werden niet-kostendekkende premies in rekening gebracht. Onderzoek heeft uitgewezen dat 12 van de 28 getoetste verzekeraars structureel te lage premies rekenden. Deze verzekeraars moesten maatregelen treffen. Mogelijke maatregelen zijn het verhogen van de premie, het treffen van een voorziening en het aanscherpen van het acceptatiebeleid of de voorwaarden.

Migratie naar Solvency II

De Europese Commissie, lidstaten en EIOPA hebben in het verslagjaar Solvency II (het nieuwe risicogebaseerde toezichtraamwerk) verder ontwikkeld op basis van de vijfde impactstudie (QIS5) die begin 2011 werd afgerond. DNB is actief betrokken geweest bij de opzet, analyse en rapportage over QIS5. Nederlandse verzekeraars doorstonden QIS5 goed; het kapitaalsurplus daalt weliswaar, maar blijft op een comfortabel niveau. Wat betreft het aandeel verzekeraars dat de nieuwe kapitaaleis onder Solvency II haalt, scoort Nederland gunstig.

Op onderdelen heeft DNB een grote bijdrage geleverd aan de Solvency II-werkzaamheden van EIOPA, onder meer bij de ijking van de parameters die het risicoprofiel van de schadeportefeuille van verzekeraars uitdrukken, en ook bij de ontwikkeling van de structuur van de rapportages. Ook dichterbij huis zijn de voorbereidingen op Solvency II in volle gang. Door middel van twee symposia over het nieuwe raamwerk is de dialoog met de sector opgezocht. DNB heeft een oefening gehouden met de integrale beoordeling van de risico's en solvabiliteitsbehoefte (ORSA). Voorts is onderzocht in hoeverre verzekeraars al voldoen aan de eisen voor governance, met als uitkomst dat instellingen daar goed op scoren. De Nederlandse verzekeringssector is duidelijk gevorderd in de voorbereiding op Solvency II. De invoering, beoogd per 2014, blijft dus binnen handbereik.

Administratie pensioenverzekeringen

In 2010 heeft een aantal verzekeraars in opdracht van DNB onderzoek gedaan naar de kwaliteit van de administratie van pensioenverzekeringen. In 2011 heeft DNB de betrokken verzekeraars gevraagd een plan van aanpak op te stellen om de geconstateerde onvolkomenheden te corrigeren. Er bleken namelijk afwijkingen in de geadmistrateerde bedragen ten opzichte van de feitelijke pensioenaanspraken. Overigens waren deze materieel meestal beperkt van omvang, zowel in het voordeel als in het nadeel van pensioendeelnemers. De verzekeraars onderkennen dat deelnemers precies moeten kunnen weten waar ze aan toe zijn; daarom voeren zij controles uit op hun bestanden en brengen stapsgewijze verbeteringen aan. De toezichthouder houdt op kwartaalbasis de vinger aan de pols bij de implementatie van het plan van aanpak.

3.3 Pensioenfondsen

3.3.1 Ontwikkelingen in de sector

Actualiteit crisis, ontwikkeling dekkingsgraden

Ook de pensioensector had in 2011 te kampen met moeilijke marktomstandigheden. Een beperkt aantal fondsen heeft in het voorjaar, als uitkomst van de evaluatie van het herstelplan, een korting moeten aankondigen (zie ook paragraaf 3.3.2.). De financiële positie van pensioenfondsen is in 2011 verslechterd. Na een lichte opleving in het eerste halfjaar, is de nominale dekkingsgraad in het derde kwartaal weer ver weggezakt. Hoewel de situatie sindsdien iets is verbeterd, kampen de meeste pensioenfondsen ultimo 2011 met een dekkingstekort. Omdat er door de uitzonderlijke marktomstandigheden te veel onzekerheid bestond over de vraag of op de interbancaire swapmarkt op 30 december 2011 een juiste prijsvorming heeft plaatsgevonden, heeft DNB besloten een correctie toe te passen op de rentetermijnstructuur per ultimo 2011. De gepubliceerde rentetermijnstructuur, die fondsen moeten hanteren voor het berekenen van hun dekkingsgraad ultimo 2011, is het gemiddelde van de rentetermijnstructuur van alle handelsdagen in de periode 1 oktober tot en met 31 december 2011. Vanwege het level-playing field tussen verzekeraars en pensioenfondsen, geldt deze aanpassing ook voor verzekeraars.

Het belegd vermogen van pensioenfondsen is in 2011 gestegen. De pensioenfondsen behaalden gemiddeld een positief beleggingsrendement, ondanks verliezen op aandelen. Het positieve rendement werd mede gedreven door de rentedaling, en de prijsstijging van vastrentende waarden die daarmee gepaard ging. Het belegd vermogen is licht gestegen. De verplichtingen namen fors toe, vooral onder invloed van de rentestand. Door de daling van de rente moeten de pensioenfondsen meer geld opzij zetten om de toekomstige pensioenverplichtingen te kunnen nakomen.

In 2011 heeft een groot aantal pensioenfondsen geen indexatie verleend. De reële dekkingsgraad van 72% indiceert dat ook voor toekomstige prijsindexatie momenteel bij lange na niet de middelen aanwezig zijn. De reële dekkingsgraad bevindt zich weer op het niveau van eind 2008, ondanks het feit dat de indexatieverlening sindsdien flink is achtergebleven bij de ambitie.

Pensioenakkoord/FTK 2

In het verslagjaar is een pensioenakkoord tot stand gekomen tussen werknemers, werkgevers en kabinet. De belangrijkste kenmerken van dit akkoord zijn premiestabilisatie en een

Tabel 4 Kerncijfers pensioenfondsen

	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ⁴
Reële dekkingsgraad (%) ¹	102	108	71	81	80	73
Nominale dekkingsgraad marktrente (%) ²	139	144	95	109	107	98
15 jaar zero coupon rente (%)	4,30	4,90	4,00	4,12	3,77	2,93 ⁵
Premies pensioenfondsen (in % van de bruto loonsom)	9,2	8,4	8,3	8,8	9,1	9,7
Belegd vermogen voor risico fonds (EUR miljard, marktwaarde)	660	689	577	557	747	796
<i>Waarvan: Onroerend goed (%)</i>	10,8	10,4	10,9	9,8	10,3	10,2
<i>Aandelen incl. deelnemingen (%)</i>	42,6	40,8	31,0	36,4	35,8	32,8
<i>Vastrentend (%)</i>	40,4	43,0	52,2	48,9	45,3	51,8
<i> waarvan index-linked bonds (in %-punten)</i>		5,0	7,6	6,3	5,0	4,9
<i>Grondstoffen incl. overig (%)</i>	6,2	5,8	5,8	4,9	8,5	5,2
Rendement (%) ³	7,7	3,8	-17,3	15,6	11,9	7,4
<i>Waarvan: Onroerend goed (%)</i>	31,6	0,2	-15,7	1,9	11,6	2,8
<i>Aandelen (%)</i>	14,2	4,5	-41,9	32,1	18,3	-5,3
<i>Vastrentend (%)</i>	1,0	-0,3	3,1	10,9	8,1	14,2
<i>Grondstoffen incl. overig (%)</i>		27,1	-17,6	7,8	10,6	2,6

¹ DNB berekeningen op basis van de 2% inflatie doelstelling van de ECB.

² DNB berekeningen 2006 op basis 15 jaars zero coupon rente; vanaf 2007 op basis van nieuwe rapportage pensioenfondsen.

³ Bron: DNB (inclusief herwaardering). Jaarcijfers van 2006 gebaseerd op data 5 grootste pensioenfondsen; cijfers vanaf 2007 betreffen de gehele sector.

⁴ Voorlopige cijfers.

⁵ Gemiddeld percentage van vierde kwartaal 2011.

automatische koppeling van de pensioenleeftijd aan de levensverwachting. Dit voorkomt dat de kosten van de tweede pijler pensioenvoorzieningen autonoom verder oplopen. Het beoogde contract gaat daarnaast uit van een waarde- of welvaartsvaste pensioenambitie en de beleggingsrendementen worden via vaste regels verdeeld over de deelnemers. In 2011 is een begin gemaakt met de ontwikkeling van het toezichtkader voor het beoogde contract, de vraag hoe om te gaan met oude rechten en aan nieuwe communicatie-eisen. DNB is hierbij betrokken als adviseur van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. DNB heeft in de Tweede Kamer aandacht gevraagd voor een aantal zorgpunten bij het akkoord. Zo moet worden voorkomen dat pensioenfondsen in de verleiding komen hoge ambities te communiceren terwijl er een significant risico is dat die ambitie niet wordt gehaald. DNB is ook voorstander van een verplichte egaliseringsreserve, die schommelingen van pensioenen en aanspraken kan mitigeren. Door in goede tijden geld opzij te zetten voor slechte tijden wordt voorkomen dat die andere deelnemers onnodig worden belast. Daarnaast heeft DNB gepleit voor een stevig toezichtkader met heldere normen voor de financiële opzet. Die financiële opzet moet er toe leiden dat een eerlijke verdeling van pensioenaanspraken voor alle deelnemers (jong en oud) gewaarborgd is. Strikte voorschriften vanuit de wetgever over de parameters, zoals verwachte rendementen, standaarddeviaties en correlaties die alle pensioenfondsen dienen te hanteren bij het uitvoeren van de haalbaarheidstoets, voorkomen hierbij verkeerde prikkels. Dit komt ook de vergelijkbaarheid tussen fondsen ten goede. Ten slotte is een belangrijk doel dat fondsen begrijpelijk uitleggen welk pensioenresultaat deelnemers mogen verwachten en welke onzekerheid daarbij hoort.

Evaluatie FTK 1

Ook in de verbetering van het toezichtkader voor bestaande pensioencontracten zijn verdere stappen gezet. Uitgangspunt is dat de beoogde zekerheid van pensioenen wordt waargemaakt. DNB werkt daartoe samen met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aan de uitwerking van de in april 2010 gepubliceerde Kabinetsinzet met betrekking tot het aanvullend pensioenstelsel. Dit heeft het afgelopen jaar bijvoorbeeld geresulteerd in de publicatie van voorstellen om de benodigde vermogensbuffers van pensioenfondsen beter vast te stellen. Het gaat om voorstellen voor een betere toepassing van de standaardmethode om de buffers te berekenen, een nauwkeuriger risicometing en een herijking van risicoscenario's voor de

berekening. Naar verwachting leiden de verbeteringen tot een gemiddelde stijging van de buffers met circa vijf procentpunt.

3.3.2 Toezicht

Evaluatie herstelplannen

In het voorjaar 2011 hebben 298 pensioenfondsen hun herstelplannen geëvalueerd. Hierbij wordt beoordeeld in hoeverre pensioenfondsen tijdig herstellen, en, zo nee, welke aanvullende maatregelen genomen moeten worden om alsnog op het gewenste herstelpad uit te komen. Voor de fondsen met een dekkingstekort betekent dit dat zij ultimo 2013 minimaal een dekkinggraad van 105 procent dienen te hebben. Uit de evaluatie bleek dat er uiteindelijk vijf fondsen waren die een voorwaardelijke korting van pensioenaanspraken en –uitkeringen moesten aankondigen om tijdig te herstellen. Het betreft ongeveer 30.000 actieve deelnemers, slapers en pensioengerechtigden, waarmee een technische voorziening van ongeveer 1,8 miljard is gemoeid. Indien de financiële positie van deze fondsen per ultimo 2011 onvoldoende is verbeterd, dient deze voorwaardelijke korting uiterlijk per 1 april 2012 te worden geëffectueerd. Betrokkenen dienen uiterlijk een maand voor de korting ingaat te worden geïnformeerd.

Sinds de kredietcrisis in het najaar van 2008 heeft DNB in overleg met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verschillende maatregelen genomen om, gegeven de omstandigheden, te voorkomen dat het toezichtkader leidt tot onevenredige uitkomsten voor pensioenfondsen.

Zo is in 2009 besloten om de hersteltermijn bij een dekkingstekort tijdelijk te verlengen van drie naar vijf jaar. Ook is in 2010 aan pensioenfondsen een zogenoemde 'adempauze' gegund met betrekking tot de regel dat de kostendekkende premie 2011 bij een dekkingstekort moet bijdragen aan herstel. Voorwaarde is wel dat deze fondsen per ultimo van het verslagjaar de financiële opzet op orde hebben. In het najaar van 2011 is besloten, in overleg met het Ministerie van SZW, om deze 'adempauze' te verlengen, met uitzondering van de fondsen die hier al in het verslagjaar gebruik van hebben gemaakt en de fondsen die in 2012 daadwerkelijk aanspraken en uitkeringen moeten korten. Aldus wordt een goede balans gevonden tussen de noodzaak de financiële opzet van pensioenfondsen te versterken en het effect van premieverhogingen op economische en financiële ontwikkelingen. In de eerste week van januari 2012 heeft DNB, naast de aanpassing van de rentetermijnstructuur en in overleg met het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, pensioenfondsen de mogelijkheid gegeven voorgenomen kortingen voorlopig te maximeren op 7%. Het doel van beide maatregelen is de onzekerheid over pensioenen te verkleinen.

Effectief pensioentoezicht

Eén van de doelstellingen van het pensioentoezicht in het verslagjaar was om de effectiviteit van het pensioentoezicht verder te vergroten, in lijn met onder meer de Visie DNB Toezicht 2010-2014 en het plan van aanpak cultuurverandering 'Van Analyse naar Actie' (www.toezicht.dnb.nl). In het pensioentoezicht heeft zich dit onder meer vertaald in een intensivering van zogenoemde themaonderzoeken en sectorbrede analyses en de inzet van communicatie en directe interactie met de sector en zijn belanghebbenden als instrument van toezicht. Aldus wordt een 'hefboom' gecreëerd, waarbij bevindingen van DNB breder en sneller worden verspreid. Interventiestrategieën zijn bovendien meer gericht op het oplossen van problemen en dienen tot concrete resultaten te leiden, waarover ook verantwoording wordt afgelegd. De resultaten van het pensioentoezicht laten zich als volgt samenvatten.

- Mede als gevolg van de door DNB uitgevoerde beleggingsonderzoeken zijn pensioenfondsen beter voorbereid op de Europese schulden crisis, tot uitdrukking komend in meer aandacht voor risicobeheersing. De beleggingsonderzoeken hebben ook bijgedragen aan een betere aansluiting tussen complexiteit van het vermogensbeheer en de beheersing hiervan. Pensioenfondsen kijken kritischer naar de toegevoegde waarde van illiquide, innovatieve en vaak dure beleggingen.
- Door invloed van DNB is de deskundigheid van pensioenfondsbesturen versterkt, vooral op het gebied van vermogensbeheer en risicomanagement. Door interventie van DNB zijn of worden bestuurders met specifieke kennis op deze gebieden benoemd.

- Het themaonderzoek crisisplannen heeft geleid tot de totstandkoming van een beleidsregel financieel crisisplan die in mei 2012 van kracht wordt. De in het onderzoek betrokken pensioenfondsen hebben in dit verband een actieve bijdrage geleverd.
- Het themaonderzoek 'goed bestuur' heeft bijgedragen aan een verbetering van de bestuurscultuur, meer aandacht voor 'dubbele petten' in pensioenfondsbesturen en zelfkritiek en tegenwicht in het bestuur van pensioenfondsen.
- Door intensivering van het contact en de communicatie met de sector en zijn 'stakeholders' (onder andere externe accountants, actuarissen, interne toezichthouders en vermogensbeheerders) heeft DNB haar standpunten effectiever kunnen uitdragen ('hefboomwerking'); ook is zo de dialoog tussen DNB en de sector verbeterd.
- Via de sectorbrede analyse 'sterfte' heeft DNB bijgedragen aan een adequate verwerking van zogenoemde ervaringssterfte in de technische voorzieningen van pensioenfondsen. In dit verband zijn niet alleen pensioenfondsen, maar ook actuarissen aangesproken.
- De doorlooptijd van de beoordeling van liquidatietrajecten van pensioenfondsen is aanzienlijk verkort door effectiever optreden van DNB.
- Door gerichte actie van DNB wordt voorkomen dat pensioenopbouw wordt gemist indien hiervoor geen premie wordt afgedragen. De Pensioenwet schrijft immers voor dat de opbouw van pensioen niet afhankelijk mag worden gesteld van de betaling van premies¹.

3.4 Overige instellingen

3.4.1 Beleggingsinstellingen en -ondernemingen

Beleggingsondernemingen bieden voor rekening en risico van hun klanten financiële diensten aan, zoals vermogensbeheer en bemiddeling bij effectentransacties. Het toezicht op deze partijen door DNB is primair gericht op het waarborgen van de continuïteit van hun dienstverlening. In de uitvoering van dit toezicht is DNB meer nadruk gaan leggen op de levensvatbaarheid van het verdienmodel van beleggingsondernemingen. Daarbij wordt van partijen verwacht dat zij pro-actief actie ondernemen om te verzekeren dat zij aan de prudentiële eisen blijven voldoen. In circa een tiental gevallen heeft de nadruk van DNB op de noodzaak van een gezond verdienmodel er mede toe geleid dat partijen besloten hebben, dan wel overwegen, hun activiteiten te beëindigen en hun vergunning bij de AFM in te leveren. In andere gevallen hebben partijen gekozen voor schaalvergroting door fusie met een branchegenoot of overwegen zij dit. In één geval heeft DNB een aanwijzing gegeven vanwege het niet voldoen aan de prudentiële eisen. Behalve op beleggingsondernemingen houdt DNB toezicht op circa 120 beheerders van beleggingsfondsen. In nauwe samenwerking met de AFM is in 2011 opgetreden tegen een handvol beheerders van vastgoedfondsen die door teruglopende inkomsten niet langer aan de prudentiële eisen voldeden. Van drie beheerders van vastgoedfondsen is, mede op verzoek van DNB, de vergunning door de AFM ingetrokken. Omdat het liquideren van het beheerde, illiquide, vastgoed in de huidige marktomstandigheden vaak met grote verliezen gepaard gaat, is in het merendeel van de gevallen het betreffende vastgoed in een andere beheerstructuur ondergebracht.

In 2011 is DNB voorbereidingen gestart voor de implementatie van de Richtlijn inzake beheerders van alternatieve beleggingsfondsen. Met deze Richtlijn komen veel tot nu toe niet gereguleerde fondsen onder toezicht te staan. Het gaat hier om beheerders van fondsen die bedoeld zijn voor professionele partijen, zoals hedgefondsen, private equity fondsen, vastgoed- en overige non-retail fondsen. De Richtlijn introduceert een geharmoniseerd Europees toezichtkader en heeft als doel meer transparantie en bescherming voor beleggers te bieden en beter inzicht in systeemrisico's. De Richtlijn dient medio 2013 geïmplementeerd te zijn.

3.4.2 Trustkantoren en betaalinstanties

Trustkantoren

DNB heeft in 2011 bij ongeveer 20 procent van de sector onderzoek verricht. Naast onderzoek naar de herkomst en bestemming van middelen, heeft DNB zich geconcentreerd op het thema operationele doelvennootschappen. De bezochte trustkantoren zijn geselecteerd op basis van een risicobeoordeling. Bij een aantal van de bezochte trustkantoren heeft DNB corrigerend opgetreden vanwege tekortkomingen in de bedrijfsvoering ten aanzien van

¹ Een pensioenfonds voert in opdracht van de werkgever de pensioenovereenkomst uit die de werkgever met de werknemer heeft gesloten. Het is de verantwoordelijkheid van het pensioenfonds om de premie, benodigd om de pensioenovereenkomst uit te voeren, binnen te krijgen van de werkgever of een andere partij die op grond van het pensioenreglement verantwoordelijk is voor de afdracht. Een gebrek in de premieafdracht kan niet op de deelnemer afgewenteld worden. (Eerste Kamer, 30413 C, pag 14).

cliëntacceptatie en/of herkomst en bestemming van de middelen van een doelvennootschap. Het thema operationele doelvennootschappen betreft doelvennootschappen die bijvoorbeeld actief zijn als handels- en/of productiebedrijf. DNB heeft bij deze trustkantoren de herkomst en bestemming van de middelen en de mate waarin de trustkantoren de integriteit-risico's beheersen beoordeeld. Het thema heeft als resultaat dat bij de helft (vier van de acht) van de trustkantoren de bedrijfsvoering is aangepast.

Betaalinstellingen

Het prudentiële toezicht op betaalinstellingen en elektronisch geldinstellingen in 2011 bestond voornamelijk uit vergunningverlening en verdere vormgeving van het normenkader voor deze instellingen. Het integriteitstoezicht op bepaalde betaalinstellingen die geldtransfereerders verrichten, bestond uit sectorbrede transactieanalyses op basis waarvan toezichtbezoeken zijn verricht. In 2011 heeft dit toezicht onder andere geleid tot sluiting van acht betaaldienstagenten in Nederland.

3.5 Markttoetreding

3.5.1 Algemeen beeld

In 2011 heeft vooral de toetreding van premiepensioeninstellingen en betaaldienstverleners tot de financiële markt het beeld gedomineerd. Sinds 1 januari 2011 kan een vergunning als premiepensioeninstelling (PPI) worden aangevraagd. In 2011 zijn 6 vergunningen verstrekt; er zijn er nog 5 in behandeling. De meeste (aspirant-)PPI's richten zich overigens vooralsnog primair op de Nederlandse markt. Bij vergunningaanvragen blijken uitbesteding, governance en het bedrijfsmodel belangrijke aandachtspunten.

In 2011 is verder aan 19 betaalinstellingen een vergunning als betaaldienstverlener verleend. Hierbij kan gedacht worden aan geldtransfereerders, creditcardmaatschappijen en internet-betaalkantoren. Daarnaast hebben 20 ondernemingen DNB verzocht om als 'vrijgestelde' betaaldienstverlener te worden ingeschreven in het register. DNB houdt geen toezicht op deze partijen. Wel wordt steekproefsgewijs gecontroleerd of inschrijving terecht is geschied. Naast een beperkt aantal bijkantoren van betaalinstellingen uit Engeland en België hebben bijna 100 betaalinstellingen binnen de Europese Economische Ruimte (EER) zich bij DNB gemeld om grensoverschrijdend actief te zijn in Nederland, dat wil zeggen zonder over een eigen vestiging in Nederland te beschikken. Zij bieden hun diensten vaak aan via Nederlandse betaaldienstagenten (thans meer dan 500), zoals telecomwinkels en reisbureaus. Op deze agenten wordt integriteitstoezicht gehouden.

Wat de uittreding uit de markt betreft vallen vooral de verzekeraars op: het aantal levensverzekeraars is in 2011 afgenomen met 9; het aantal natura-uitvaartverzekeraars met 3 en het aantal schadeverzekeraars met 30 (respectievelijk 15%, 10% en 13%). Ook is het aantal Vrijgestelde Onderlinge Waarborgmaatschappijen afgenomen en wel met 5 (4%). Deels is deze afname te verklaren uit herstructureringen bij grote verzekeringsgroepen. Verder is een aantal kleine verzekeraars tot de conclusie gekomen dat zelfstandig voortbestaan niet reëel is. Ook het aantal pensioenfondsen neemt nog steeds af. Van de totale afname van 53 betroffen er 48 ondernemingspensioenfondsen.

3.5.2 Verklaring van geen bezwaar

Voor deelnemingen van 10% of meer in onder toezicht staande financiële ondernemingen en voor banken bij onder andere materiële deelnemingen, fusies en financiële reorganisaties is een verklaring van geen bezwaar (vvgb) van DNB nodig. Bij een aanvraag wordt de integriteit van de aanvrager getoetst, diens financiële soliditeit, de te verwachten gevolgen van de deelneming op de financiële onderneming en de macroprudentiële effecten van de voorgenomen deelneming voor de financiële sector. Door het verbinden van voorschriften aan een vvgb legt DNB aanvragers op om geconstateerde risico's bij de deelneming te beheersen. In 2011 is het aantal vvgb's opnieuw gestegen (464 tegen 407 in 2010) (zie tabel 5). De stijging komt vooral voor rekening van de verzekeraars, waarbij het echter in de meeste gevallen een herstructurering van de bestaande aandeelhoudersstructuur betrof.

Tabel 5 Aantal verleende vvgb's

	2007	2008	2009	2010	2011
Totaal vvgb's	523	502	384	407	464
- banken	195	175	78	148	90
- elektronischgeldinstellingen				16	1
- coöperatieve banken	-	-	-	-	-
- verzekeraars	190	77	64	56	109
- beleggingsondernemingen en beheerders icbe	138	250	242	187	264

3.5.3 Inschrijvingen in de registers

DNB houdt toezicht op de naleving van de Sanctiewet 1977 en de Wet voorkoming witwassen en financieren van terrorisme (Wwft). DNB heeft een onderzoek uitgevoerd naar de naleving van de vereisten van de sanctieregelgeving bij de uitvoering van het betalingsverkeer. Hierbij is speciale aandacht besteed aan de invoering van de EU verordening 'elektronische geldoverboekingen' en het naleven van de Wwft-normen voor correspondent bank relaties. Het onderzoek is uitgevoerd bij 9 banken. Over het algemeen zijn het kennisniveau en het bewustzijn over de sanctieregelgeving voldoende. Echter ten aanzien van de concrete uitvoering van de beheersmaatregelen zijn de bevindingen wisselend. Met name daar waar het gaat om (het vastleggen van) het cliëntenonderzoek voor correspondent bank relaties dient een aantal banken maatregelen te treffen.

3.6 Handhaving en interventie

Het reguliere toezicht is erop gericht dat de financiële instellingen normconform blijven handelen. Wanneer instellingen echter niet langer aan de financiële wet- en regelgeving kunnen of willen voldoen, dan is tijdig ingrijpen noodzakelijk.

In een dergelijke situatie wordt sinds 2011 een nieuwe afdeling ingezet die is gespecialiseerd in interventie en handhaving bij alle soorten onder toezicht staande instellingen. De afdeling Interventie en Handhaving adviseert de reguliere toezichthouders over de te voeren strategie, bewaakt het effect daarvan, en neemt in ernstige gevallen waar nodig de regie. De strategie kan bestaan uit een normoverdragend gesprek en/of een brief waarin het voornemen van een wettelijke maatregel wordt aangekondigd (waarschuwingsbrief), eventueel opgevolgd door de inzet van het wettelijk handhavingsinstrumentarium of onmiddellijke inzet van een wettelijk handhavingsinstrument. Om ervoor te zorgen dat de financiële onderneming de gesignaleerde (dreigende) tekortkomingen tijdig oplost, wordt de voortgang bewaakt aan de hand van strakke tijdslijnen. De nieuwe afdeling wordt ook ingezet bij instellingsoverschrijdende themaonderzoeken. In dat kader is DNB in 2011 op het gebied van het beloningsbeleid en het concentratierisico opkomende landen tot handhaving overgegaan.

Niet alle interventie- en handhavingsacties van DNB hebben geleid tot het opleggen van formele handhavingsmaatregelen. Door in een vroeg stadium (dreigende) overtredingen te

Tabel 6 Inschrijvingen in de registers

	Onder toezicht DNB					Notificatie in Nederland				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Kredietinstellingen	289	259	249	239	231	460	505	528	546	559
Verzekeraars ¹	457	441	416	377	345	843	893	918	965	1.023
Herverzekeraars		14	15	15	15			11	54	58
Pensioenfondsen	713	656	579	514	461					
Betaalinstellingen ²	30	29	12	14	34				254	459
Trustkantoren	145	152	167	176	185					
PPI					6					

¹ Hieronder zijn ook begrepen de VOW'ers

² Hieronder zijn ook de Geldtransactiekantoren begrepen.

onderkennen en bij de instellingen aan te dringen op herstel, wordt op efficiënte wijze normconform gedrag bereikt. In sommige gevallen zijn onder toezicht staande instellingen erin geslaagd om in de periode tussen aankondiging en besluitvorming de vastgestelde overtreding aantoonbaar te beëindigen. Hierdoor is het doel bereikt en is er geen aanleiding meer om een definitief handhavingsbesluit te nemen.

Onderstaande tabel biedt een overzicht van het totale aantal definitieve maatregelen dat DNB heeft opgelegd aan onder toezicht staande instellingen. Ten opzichte van 2010 is het totale aantal formele maatregelen gedaald. De voornaamste oorzaak daarvan is gelegen in een daling van het aantal opgelegde herstelplannen en een daling van het aantal opgelegde lasten onder dwangsom aan pensioenfondsen, verzekeraars en beleggingsondernemingen vanwege het niet tijdig insturen van de toezichtrapportages. Dit laatste is conform de trend van de voorafgaande jaren.

In 2011 heeft DNB voor het eerst aan trustkantoren lasten onder dwangsom opgelegd wegens overtreding van de verplichting om tijdig en volledig instellingsspecifieke informatieformulieren te verzenden. De aanwijzingen die in 2011 zijn opgelegd hebben onder meer betrekking op een beheerste en integere bedrijfsvoering, versterking van de solvabiliteit en vermindering van het concentratierisico bij beleggingen. De bewindvoerder was nodig omdat een bestuur bij het betreffende pensioenfonds ontbrak. De aangestelde curatoren hebben ervoor gezorgd dat de geconstateerde overtredingen zijn beëindigd.

3.6.1 Handhaving ten aanzien van illegale instellingen

Een deel van de handhavingsmaatregelen ten aanzien van illegale instellingen in 2011 heeft DNB genomen in het kader van drie thema-onderzoeken, waarbij sectorbreed wordt ingezoomd op een specifiek probleem. In het eerste kwartaal zijn tien partijen die zich hadden aangemeld als vrijgestelde betaaldienstverleners gecontroleerd. Vier betaaldienstverleners bleken ten onrechte te zijn ingeschreven in het register. Op aandringen van DNB hebben zij hun bedrijfsvoering aangepast. Als gevolg daarvan zijn zij nu conform de regel-

Tabel 7 Maatregelen bij onder toezicht staande instellingen

	2007	2008	2009	2010	2011	Waarvan:						
						Banken ¹	Verzeke- raars	Pen- sioen- fond- sen ²	Betaal- instel- lingen	Trust- kan- toren ³	Beleg- gingsin- stellingen	Beleg- gings- onderne- mingen ⁴
Aanwijzing	11	16	11	12	8	4		2			1	1
Last onder dwangsom	124	319	203	114	93		10	68		15		
Bestuurlijke boete	9	8	2	1	2	1						1
Publicatie					1			1				
Financieringsplan	1	8		1	1		1					
Saneringsplan	2	3	4									
Herstelplan		71	343	13	3		3					
Stille curatele				3	3		3					
Aanstelling bewindvoerder					1			1				
Doorhaling uit het register ⁵	1		1	2								
Noodregeling	1	2	1	1								
Aangifte bij het OM												
Totaal	149	427	568	147	112	5	17	72	0	15	1	2
<i>- waarvan gepubliceerd</i>						0	0	1	0	0	0	0

¹ Bestuurlijke boetes voor een bedrag van EUR 0.

² In 17 gevallen dwangsommen verbeurd voor een totaal bedrag van EUR 96.000.

³ In 1 geval dwangsommen verbeurd voor in totaal EUR 2.500.

⁴ Bestuurlijke boete voor een bedrag van EUR 25.000.

⁵ Op initiatief DNB

geving in het register opgenomen. De twee andere handhavingsthema's zijn in samenwerking met de AFM uitgevoerd. Allereerst heeft DNB opgetreden tegen zeven financiële bemiddelaars die in strijd met de wet geld hadden geleend van hun eigen klanten. In de praktijk worden deze leningen vaak gebruikt om de bedrijfsvoering van de bemiddelaar mee te financieren en kan de bemiddelaar het geld niet terugbetalen aan de cliënten. In één dossier bleek het noodzakelijk om een aanwijzing op te leggen. Daarnaast heeft DNB handhavend opgetreden tegen vastgoedfondsen die geld hadden geleend van het publiek en dat weer hadden doorgeleend aan derde partijen. Dit is vaak een vorm van illegaal bankieren, waarbij de belangen van de geldgevers op het spel staan omdat onzeker is of het geld zal kunnen worden terugbetaald. In dit kader is één aanwijzing opgelegd. Verder heeft DNB in 2011 bij de handhaving van illegale activiteiten 28 keer een waarschuwingsbrief gestuurd. Het gaat daarbij veelal om kleinere overtredingen van de toezichtwetgeving. Als bij controle blijkt dat de partij toch door is gegaan, kan dit een boete aan de instelling en/of de leidinggevende persoonlijk tot gevolg hebben. In 2011 heeft DNB in totaal 8 wettelijke maatregelen getroffen bij niet onder toezicht staande instellingen (zie tabel 8). Het betrof hierbij, naast de hierboven genoemde 2 aanwijzingen, een aan een illegale betaaldienstverlener opgelegde bestuurlijke boete in combinatie met een last onder dwangsom. Tevens is aan een instelling een bestuurlijke boete opgelegd wegens het zonder vergunning aantrekken van opvorderbare gelden. Daarnaast is er één keer een curator benoemd en is tweemaal aangifte gedaan.

3.6.2 Integriteittoezicht - Wwft en sanctieregelgeving

Financiële instellingen spelen een belangrijke rol bij de voorkoming en bestrijding van financiële criminaliteit, onder andere op grond van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) en de sanctieregelgeving. DNB heeft in 2011 onderzoeken gedaan en heeft daarbij diverse tekortkomingen geconstateerd in het integriteitbeleid van financiële ondernemingen. Deze hadden meestal betrekking op de kwaliteit van de klantendossiers, het uitvoeren van onderzoek naar de bron van het vermogen van de klant en identificatie van uiteindelijke belanghebbenden. Hoewel de resultaten een wisselend beeld laten zien, pakken de instellingen de aanbevelingen van DNB serieus op.

Ook door samenwerking in het Financieel Expertisecentrum (FEC) draagt DNB bij aan de bestrijding van financiële criminaliteit. Door het bij elkaar brengen van financiële expertise en informatie vanuit verschillende invalshoeken wordt gekeken naar de samenhang en verbanden in de financiële keten, waardoor de informatiepositie van FEC-partners wordt versterkt. Daarnaast worden ook afspraken gemaakt over gezamenlijke interventiestrategieën en onderzoeken.

Tabel 8 Maatregelen bij niet onder toezicht staande instellingen

	2007	2008	2009	2010	2011	Waarvan in de sectoren:				
						Banken ¹	Verzeke- raars	Pensioen- fondsen	Betaal- instellingen	Trust- kantoren
Last onder dwangsom	4	1	3	1	1				1	
– waarvan gepubliceerd				1						
Bestuurlijke boete	7	15	8	1	2	1			1	
– waarvan gepubliceerd				1						
Publicatie			4	0						
Aanwijzing	3	3	4	5	2	2				
Stille curatele	1	1	2	2	1	1				
Aangifte bij het OM	2		2	2	2	2				
Noodregeling			0	0						
Faillissement op verzoek DNB	1		0	0						
Totaal	18	20	23	11	8	6	0	0	2	0
– waarvan gepubliceerd				2						

¹ Bestuurlijke boetes voor een totaal bedrag van EUR 174.250.

² Dit zijn rapporteurs die uit hoofde van de Wet financiële betrekkingen buitenland 1994 ten behoeve van het opstellen van statistiek aan DNB rapporteren. In 11 gevallen zijn dwangsommen verbeurd voor een totaal bedrag van EUR 41.800. Bestuurlijke boetes voor een totaal bedrag van EUR 175.000.

Verder draagt DNB bij aan de bestrijding van misbruik en (financiële) criminaliteit rond vastgoed. Dit vindt mede plaats door een bijdrage te leveren aan de Regiegroep Aanpak Misbruik Vastgoed. DNB heeft door de verhoogde inherente risico's in de vastgoed activiteiten van onder toezicht staande instellingen de toezichtintensiteit op vastgoedactiviteiten geïntensiveerd. Onder toezicht staande banken, verzekeraars, pensioenfondsen en trustkantoren komen op verschillende wijzen in aanraking met het fenomeen vastgoed: als ontwikkelaar, als financier en als belegger. Voorts zijn variaties te onderkennen in de mate waarin onderdelen van de relevante processen al dan niet zijn uitbesteed. Al die verschillende verschijningsvormen kennen hun eigen risico's. De toezichtaanpak is hierop afgestemd.

Op grond van de sanctieregelgeving moeten instellingen voorkomen dat financiële middelen, direct of indirect, ter beschikking komen van (rechts)personen en entiteiten die onder het sanctieregime vallen. Financiële instellingen moeten hierbij de tegoeden bevriezen, de financiële dienstverlening staken of weigeren en dit onmiddellijk melden aan DNB. In 2011 zijn op grond van de sanctieregelgeving 40 meldingen gedaan, die overigens meerdere bevrozingen kunnen omvatten. Na onderzoek zijn 5 bevrozingen vrijgegeven. Daarnaast is er aan een kredietinstelling een bestuurlijke boete opgelegd vanwege een overtreding van de Sanctiewet. Als gevolg van een lacune in de (oude) regelgeving kon hierbij geen boetebedrag worden bepaald als gevolg waarvan de boete op EUR 0,- diende te worden vastgesteld.

3.6.3 Bezwaar- en beroepsprocedures

Bezwaar- en beroepsprocedures

Ten opzichte van de verslagperiode 2010 is het aantal bezwaarprocedures in 2011 gestegen (zie tabel 9). Deze toename van het aantal bezwaarprocedures is onder andere te verklaren uit het (technische) feit dat in voorgaande jaren collectieve bezwaarprocedures als één procedure werden beschouwd. In deze verslagperiode zijn de onderliggende bezwaren, ingediend door middel van één collectieve procedure, in aanmerking genomen, omdat dit materieel gezien een beter beeld geeft. Daarnaast is de oorzaak van de stijging gelegen in het aantal bezwaarprocedures over de toepassing van het depositogarantiestelsel voor houders van achtergestelde deposito's bij DSB Bank als gevolg van de uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven van 30 juni 2011. In totaal hebben 284 houders van achtergestelde deposito's bezwaar gemaakt, waarvan 254 bezwaren door middel van één collectief bezwaar zijn ingediend.

Het aantal (hoger) beroepszaken is ten opzichte van 2010 licht gedaald (zie tabel 9). Een groot deel van deze procedures betreft de toepassing van het depositogarantiestelsel inzake DSB Bank. In 2011 zijn 44 van de in totaal 66 (hoger) beroepsprocedures afgehandeld.

Tabel 9 Bezwaar- en (hoger) beroepsprocedures

	Bezwaarschriftprocedures					(Hoger) beroepsprocedures				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Kredietinstellingen (Wtk, Wft)	19	10	45 (32)	88 (81)	316 (284)	14	7	10 (4)	45 (41)	36 (34)
Verzekeraars (Wtv, Wtn, Wft)	21	4	23	14	17	5	7	6	0	5
Pensioenfondsen (Pw, Psw, Wvb, Wet Bpf 2000)	41	36	38	36	54	12	14	5	2	10
Betaalinstellingen (Wgt)	6	2	4	3	1	2			2	
Trustkantoren (Wtt)	4	19	8	3	2	5	6	11	8	5
Beleggingsondernemingen- en instellingen (Wtb, Wte, Wft)	21	43	47 (7)	71 (9)	194 (5)	9	7	6 (2)	8	8
Statistiekrapporteurs (Wfbb)				16	8				6	2
Totaal	112	114	165 (39)	231 (90)	592 (289)	47	41	38 (6)	71 (41)	66 (34)

Toelichting: Dit betreft de in het betreffende jaar afgesloten zaken alsmede de per 31 december van het betreffende jaar nog in behandeling zijnde zaken. Cijfers tussen haken in de kolommen vanaf 2009 betreft het aantal zaken van particulieren over de toepassing van het depositogarantiestelsel (Icesave, DSB) resp. het beleggingscompensatiestelsel (TPC, St. George Private Finance) en zijn meegeteld met het totaal aantal zaken van kredietinstellingen en beleggingsondernemingen.

4 KOSTEN EN FINANCIERING

In paragraaf 4.1 staat de ontwikkeling van de toezichtkosten beschreven. Deze wordt in paragraaf 4.2 uitgesplitst naar doelgroep. De daaropvolgende paragraaf biedt informatie over aansprakelijkstellingen. De slotparagraaf 4.4 geeft tekst en uitleg over de financiering van het toezicht.

4.1 Toezichtkosten

De kosten van het toezicht bedragen EUR 118,0 miljoen. Dat is EUR 4,2 miljoen lager (3%) dan de toezichtbegroting van EUR 122,2 miljoen (na verwerking van de taakstelling van 8% over 2011-2014 en exclusief de kosten voor FEC).

In 2011 is meer dan begroot besteed aan uitvoerende toezichtactiviteiten. Daartegenover staat dat minder is besteed aan toezichtbrede en ondersteunende activiteiten. Met name kosten voor juridische activiteiten, beleid en regelgeving, communicatie en ICT-ondersteuning waren lager dan begroot.

Toezichtkosten lager dan begroot door:	EUR mln
a) Hogere kosten uitvoerend toezicht	+ 4,5
b) Lagere kosten toezichtbrede activiteiten	- 6,5
<i>waarvan Juridische activiteiten (voornamelijk in het banktoezicht)</i>	- 2,2
<i>waarvan Beleid en regelgeving (voor banken en verzekeraars)</i>	- 2,8
<i>waarvan Externe Communicatie (voor banken, pensioenen en verzekeraars)</i>	- 1,2
c) Lagere kosten ondersteunende activiteiten	- 2,2
<i>waarvan ICT-ondersteuning (voor banken, pensioenen en verzekeraars)</i>	- 2,0
Totaal	- 4,2

Het kostenniveau van de activiteiten wordt grotendeels bepaald door de inzet van capaciteit (fte), maar ook door kosten die onafhankelijk zijn van personele inzet, zoals kosten voor inhuur, extern juridisch advies, hard- en software en afschrijvingen. Onder- of overschrijding van het budget op deze kostensoorten hangt niet samen met inzet van capaciteit. Dit geldt voor een deel van de onderschrijding van EUR 4,2 miljoen, de rest is gerelateerd aan de lagere inzet van eigen personeel (30 fte).

Fte-inzet 30 fte lager dan begroot

Voor de toezichttaak als geheel is 30 fte minder eigen personeel ingezet dan begroot. Dit is ten eerste te wijten aan onderbezetting. Het heeft enige maanden geduurd om invulling te geven aan de formatie-uitbreiding per 1 januari 2011. Dit is opgelost met tijdelijke inhuur en leidt daarom weliswaar tot lagere fte-inzet, maar niet tot lagere kosten.

Ten tweede heeft de betrokkenheid van DNB bij het depositogarantiestelsel en bij externe onderzoeken naar de crisis een deel van de toezichtformatie gevergd, evenals in 2010, voornamelijk beleidsmedewerkers en juridische medewerkers. Vanwege het publieke karakter komen deze werkzaamheden niet voor doorberekening via de toezichtkosten in aanmerking. Ook juridische (aansprakelijkheids-)procedures als gevolg van de crisis hebben in 2011 zoals verwacht de nodige DNB-capaciteit en extern juridisch advies gevergd. Het betrof echter voornamelijk dossiers die wegens hun aard niet voor doorberekening via de toezichtkosten in aanmerking komen, waardoor dit heeft geleid tot lagere inzet en kosten voor het toezicht, voor zowel beleid en regelgeving als juridische activiteiten.

Ten derde was rekening gehouden met een grote inzet van ICT in 2011 ten behoeve van de implementatie van de nieuwe toezichtaanpak. Een deel van ICT-activiteiten zullen pas in 2012 plaatsvinden, waardoor zowel inzet als kosten voor ICT-ondersteuning het budget voor 2011 onderschrijden.

Tot slot heeft prioriteitsstelling ertoe geleid dat capaciteit in het uitvoerend toezicht is ingezet, ten koste van toezichtbrede activiteiten.

Ook op kosten die onafhankelijk zijn van personele inzet wordt onderschreden

Kosten voor extern juridisch advies en ICT zijn niet alleen lager dan begroot door minder inzet, maar ook door lagere niet-fte gerelateerde kosten. Zoals hierboven beschreven wordt dit wat externe advieskosten betreft verklaard doordat een deel van de kosten voor (aansprakelijkheids)procedures wegens hun aard niet in aanmerking komen voor doorberekening via de toezichtkosten. Dit leidt tot lagere kosten voor toezichtbrede activiteiten.

Naast lagere ICT-kosten door voornoemde uitstel van ICT-activiteiten, leiden ook lagere kosten van ondersteunende organisatieonderdelen tot lagere kosten voor ondersteunende activiteiten. Het gaat om bijvoorbeeld reiskosten en afschrijvingskosten voor de verbouwing van het pand van DNB.

4.2 Kosten per doelgroep

In deze paragraaf worden in aanvulling op bovenstaande toezichtbrede effecten alleen de specifieke kostenontwikkelingen per doelgroep besproken.

De kosten voor betaalinstanties overschrijden het budget met EUR 0,5 miljoen doordat meer capaciteit benodigd was voor toezicht op toetreding: in 2011 is aan 19 betaalinstanties een vergunning als betaaldienstverlener verleend, waar in de begroting was uitgegaan van 15. Ook de kosten voor beleggingsondernemingen overschrijden het budget met EUR 0,3 miljoen doordat meer capaciteit nodig was voor het lopend toezicht en toetreding. Op juridische activiteiten wordt het budget voor deze groep, in tegenstelling tot andere doelgroepen, licht overschreden, door het aantal procedures dat is aangespannen in verband met de bekostigingssystematiek.

4.3 Aansprakelijkstellingen

Het kan voorkomen dat DNB uit hoofde van haar toezichttaak of anderszins aansprakelijkstellingen ontvangt (of aankondigingen van aansprakelijkstellingen). De directie beoordeelt (mede op basis van ingewonnen juridisch advies) of deze (aankondigingen van) aansprakelijkstellingen gezien de strekking, materialiteit en waarschijnlijkheid mogelijk zouden kunnen leiden tot een niet of niet volledig als toezichtkosten verhaalbare claim in welk geval besloten wordt een voorziening te treffen. Indien het bedrag waarvoor de verplichting kan worden afgewikkeld niet met voldoende betrouwbaarheid kan worden vastgesteld wordt volstaan met vermelding in deze toelichting. De directie heeft ter zake de ontvangen aansprakelijkstellingen geen aanleiding gezien om in het verslagjaar een voorziening te treffen. De relevante lopende zaken worden hieronder toegelicht.

Twee ex-directeuren kredietinstelling

In 2011 is een einde gekomen aan een aansprakelijkheidsprocedure met betrekking tot twee voormalige directeuren van een kredietinstelling. De Hoge Raad heeft DNB en de AFM in het gelijk gesteld en de zaak afgedaan door te bepalen dat de gestelde schade van de twee voormalig directeuren voor hun rekening komt.

Vordering van een geldtransactiekantoor en twee voormalig directeuren daarvan

In deze procedure heeft het gerechtshof Amsterdam in 2011 een tussenuitspraak gedaan in een aansprakelijkheidszaak in verband met een doorhaling in het register van een geldtransactiekantoor in 2004. Het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBB) heeft op 31 juli 2007 in hoogste bestuursrechtelijke instantie het hoger beroep tegen het doorhalingsbesluit ongegrond verklaard. In een civiele aansprakelijkheidsprocedure trachten deze instelling en haar bestuurders alsnog schadevergoeding te vorderen wegens vermeende onrechtmatige besluitvorming. Bij vonnis van 14 april 2010 is de vordering van de instelling afgewezen door de rechtbank Amsterdam. De instelling heeft tegen deze uitspraak hoger beroep bij het gerechtshof Amsterdam ingesteld. In 2011 heeft het gerechtshof DNB in een tussenvonnis een bewijsopdracht gegeven.

Vorderingen van Fortisaandeelhouders

Een groep van (Belgische) Fortisaandeelhouders heeft DNB - naast de Nederlandse Staat en Fortis - betrokken in een procedure bij de Rechtbank van Koophandel te Brussel en (onder

andere) een schadevergoeding van EUR 5 per aandeel gevorderd. Onbekend is om hoeveel aandelen het gaat. De Rechtbank van Koophandel heeft in zijn vonnis van 8 december 2009 het beroep op immunitie van de Nederlandse Staat en DNB in deze procedure gehonoreerd. In 2011 hebben (enkele van) de Fortisaandeelhouders tegen deze uitspraak hoger beroep ingesteld.

Vereniging Icesaving

De Icesaving-Vereniging gedupeerde Icesave spaarders (de 'Vereniging Icesaving') heeft DNB in 2011 gedagvaard voor de rechtbank Amsterdam. De Vereniging Icesaving heeft (onder andere) een verklaring voor recht gevorderd dat DNB onrechtmatig heeft gehandeld jegens de leden van de Vereniging Icesaving (althans jegens spaarders die per 13 oktober 2008 een tegoed aanhielden bij Landsbanki van meer dan EUR 100.000) en dat DNB is gehouden tot vergoeding van de als gevolg daarvan geleden schade. Een uitspraak van de rechtbank Amsterdam wordt niet eerder dan in 2013 verwacht.

In 2011 heeft DNB voorts diverse aansprakelijkstellingen ontvangen, maar deze hebben (nog) niet geleid tot civiele procedures.

4.4 Financiering toezichtkosten

De financiering vindt plaats op basis van een door de minister vastgestelde heffings-systematiek (zie bijlage 2). Eens per jaar wordt een rekening verzonden aan de instellingen. In die rekening wordt het exploitatiesaldo van de verschillende groepen financiële instellingen over het voorgaande jaar verrekend met de heffing (op basis van de begroting) voor het lopende jaar. Het exploitatiesaldo over 2011 is het bedrag dat in 2012 met de overheid en instellingen moet worden verrekend. De verrekening gebeurt op basis van de instemming van de minister met een daartoe strekkend voorstel in de verantwoording. Het exploitatiesaldo wordt per groep financiële instellingen in twee stappen vastgesteld. Eerst wordt de definitieve heffing berekend op basis van de werkelijke kosten (zie tabel 11).

Tabel 10 Werkelijke kosten 2011 per groep financiële instellingen

EUR miljoen

	Realisatie 2011	Begroting 2011	Verschil	Realisatie 2010	Realisatie 2009	Realisatie 2008	Realisatie 2007
Banken ¹	46,71	49,81	-3,10	42,81	38,16	35,04	45,21
Pensioenfondsen	26,70	26,86	-0,16	23,87	23,71	17,15	21,38
Verzekeraars	33,88	34,85	-0,97	27,81	23,70	20,97	25,16
<i>Verzekeraars (exclusief Zorg)</i>	<i>28,36</i>	<i>29,17</i>	<i>-0,81</i>	<i>23,68</i>	<i>19,96</i>	<i>17,29</i>	<i>20,31</i>
<i>Zorgverzekeraars</i>	<i>5,52</i>	<i>5,67</i>	<i>-0,15</i>	<i>4,14</i>	<i>3,74</i>	<i>3,68</i>	<i>4,85</i>
Betaalinstellingen ²	3,37	2,84	0,53	2,85	2,41	1,77	2,62
Beleggingsinstellingen	0,80	0,89	-0,09	0,83	0,83	0,63	0,56
Beleggingsondernemingen	3,69	3,41	0,28	3,32	2,71	2,38	2,87
Trustkantoren	2,75	2,97	-0,22	2,72	2,87	2,83	3,73
Casino's, cc-mijnen en sanctiewet	0,15	0,59	-0,44	0,13	0,26	0,35	0,72
Totaal toezichtkosten³	118,05	122,22	-4,18	104,37	94,63	81,10	102,26
Bijdrage instellingen voor toezichtkosten	92,99	98,52	-5,52	80,82	74,65	58,74	84,94
Gemiddeld aantal fte's ⁴	656	686	-30	622	635	641	657

¹ Banken inclusief Elektronische geldinstellingen en overige kredietinstellingen (niet banken).

² Betreft miv 2010 Betaalinstellingen, voorheen Geldtransactiekantoren.

³ Exclusief FEC (zie hoofdstuk 5).

⁴ Direct personeel plus toegerekende ondersteuning (175,9 fte in 2011).

Vervolgens wordt het exploitatiesaldo berekend. Dit gebeurt door het verschil te nemen tussen het definitief te heffen bedrag en de gerealiseerde opbrengsten² (zie tabellen 12 en 13).

Bij de verdeling van de kosten tussen overheid en financiële instellingen is rekening gehouden met de aanvullende overheidsbijdrage voor het voorbereiden van wet- en regelgeving in 2011. Deze bijdrage is het gevolg van de uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven op 18 juni 2008. Ook is rekening gehouden met de overgangsregeling voor beleggingsondernemingen met een publieksfunctie naar aanleiding van de aanpassing van de heffingssystematiek voor deze groep in 2008.

In 2009 is het ministerie van Financiën gestart met een algemene herbezinning op de bekostigingssystematiek, om de systematiek te vereenvoudigen en schommelingen in de te heffen bedragen te verminderen. De overheidsbijdrage zal in de nieuwe systematiek op een vast bedrag worden gebaseerd.

2 De gerealiseerde-opbrengsten bestaan uit de heffing op basis van de begroting en de opbrengsten uit boetes, dwangsommen en leges. Als gevolg van tarifiering en bijbehorende afrondingsverschillen, kan de heffing op basis van de begroting enigszins afwijken van de begrote kosten. Een negatief bedrag betekent dat in 2011 in totaal minder inkomsten uit hoofde van regulier toezicht, leges en boetes en dwangsommen zijn ontvangen dan de gerealiseerde kosten. De oorzaak hiervan is dat de gerealiseerde kosten van deze doel-groepen hoger uit-gekomen zijn dan begroot. De verschillen zullen bij de heffing van 2012 worden meegenomen.

Tabel 11 Nacalculatie overheidsbijdrage en bijdrage instellingen over 2011

EUR miljoen

	Werkelijke kosten 2011	Nacalcula- tie bijdrage overheid	<i>waarvan bijdrage handhaving</i>	<i>waarvan bijdrage wet- en reg.</i>	Nacalculatie bijdrage instellingen
Banken ¹	46,71	9,39	6,07	3,32	37,32
Pensioenfondsen	26,70	3,28	1,87	1,41	23,42
Verzekeraars	33,88	6,67	4,74	1,93	27,21
<i>Verzekeraars (exclusief Zorg)</i>	28,36	5,73	3,97	1,76	22,63
<i>Zorgverzekeraars</i>	5,52	0,94	0,77	0,16	4,58
Betaalinstellingen	3,37	3,05	3,03	0,01	0,32
Beleggingsinstellingen	0,80	0,11	0,03	0,08	0,69
Beleggingsondernemingen	3,69	0,18	0,15	0,03	3,51
Trustkantoren	2,75	2,22	2,20	0,02	0,53
Casino's, cc-mijen en sanctiewet	0,15	0,15	0,15	0,00	0,00
Totaal	118,05	25,05	18,25	6,80	92,99

¹ Banken inclusief Elektronische geldinstellingen en overige kredietinstellingen (niet banken).

DNB stelt voor om voor alle doelgroepen het exploitatiesaldo over 2011 met de instellingen en de overheid te verrekenen in 2012. Als de minister dit voorstel volgt, betekent dit dat de afrekening van 2011 wordt gecombineerd met de heffing op basis van de begroting 2012. Het bedrag voor de overheid ad EUR 0,20 miljoen wordt separaat met de overheid verrekend.

Tabel 12 Te verrekenen met overheid in 2012

EUR miljoen; inclusief verrekening FEC

	Nacalculatie bijdrage overheid	Voorschot	Te verrekenen
Banken ¹	9,39	9,31	0,08
Pensioenfondsen	3,28	2,41	0,87
Verzekeraars	6,67	6,84	-0,17
<i>Verzekeraars (exclusief Zorg)</i>	5,73	5,72	0,01
<i>Zorgverzekeraars</i>	0,94	1,12	-0,18
Betaalinstellingen	3,05	2,59	0,46
Beleggingsinstellingen	0,11	0,14	-0,03
Beleggingsondernemingen	0,18	2,38	-2,20
Trustkantoren	2,22	0,04	2,18
Casino's, cc-mijen en sanctiewet	0,15	0,59	-0,44
FEC-eenheid	0,95	1,50	-0,55
Totaal	26,00	25,80	0,20

¹ Banken inclusief Elektronische geldinstellingen en overige kredietinstellingen (niet banken). In de nacalculatie is dit over de categorieën verdeeld.

Tabel 13 Te verrekenen met instellingen in 2012

EUR miljoen

	Nacalculatie bijdrage instellingen	Voorschot totaal	<i>waarvan regulier</i>	<i>waarvan leges</i>	<i>waarvan b&d²</i>	Te verrekenen
Banken ¹	37,32	41,05	40,44	0,60	0,01	-3,74
Pensioenfondsen	23,42	24,45	24,37	0,05	0,03	-1,04
Verzekeraars	27,21	28,81	27,56	1,25	0,00	-1,60
<i>Verzekeraars (exclusief Zorg)</i>	22,63	23,99	23,01	0,97	0,00	-1,36
<i>Zorgverzekeraars</i>	4,58	4,83	4,55	0,28	0,00	-0,24
Betaalinstellingen	0,32	0,17	0,12	0,05	0,00	0,15
Beleggingsinstellingen	0,69	0,95	0,99	-0,05	0,00	-0,26
Beleggingsondernemingen	3,51	3,30	2,94	0,36	0,00	0,21
Trustkantoren	0,53	0,72	0,58	0,05	0,09	-0,20
Casino's, cc-mijen en sanctiewet						
Totaal	92,99	99,46	97,01	2,32	0,12	-6,47

¹ Banken inclusief Elektronische geldinstellingen en overige kredietinstellingen (niet banken).² Boetes en dwangsommen.

5 VERANTWOORDING FEC

Het Financieel Expertise Centrum (FEC) is in 1998 opgericht om de integriteit van de financiële sector te bevorderen en te versterken. Het FEC is een multidisciplinair samenwerkingsverband tussen autoriteiten met een toezicht-, controle-, vervolgings- en opsporings-taak in de financiële sector en bestaat uit de volgende partners: AFM, Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD), Belastingdienst, DNB, Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (FIOD), Openbaar ministerie (OM) en Politie. Medio 2008 zijn de ministeries van Financiën en Veiligheid & Justitie vertegenwoordigd als waarnemers bij de niet-operationele activiteiten van het FEC.

In 2009 is het FEC gereorganiseerd om tot een efficiëntere operationele samenwerking te komen. Het FEC bestaat uit een FEC-raad onder voorzitterschap (voor een tweede periode van 2012-2014) van DNB-directeur Kellermann, en een FEC-eenheid, met als standplaats DNB. De FEC-eenheid voert de taken van het FEC uit en legt verantwoording af aan de FEC-raad.

De taken van het FEC zijn:

- het creëren van structurele informatie-uitwisseling tussen de partners;
- het fungeren als kenniscentrum van, voor en door de partners op de voor het FEC relevante kennisgebieden;
- het uitvoeren van projecten met het oog op concrete, operationele bruikbare resultaten.

In 2011 was een belangrijk thema het uitwisselen van informatie en daarmee samenhangend het opstellen van het Informatieprotocol FEC 2011. Daarnaast is uitvoering gegeven aan het project National Threat Assessment (NTA) witwassen, waarbij twee witwasmethoden en één sector nader onderzocht zijn. Verder hebben nadere onderzoeken plaatsgevonden naar integriteitsbedreigingen bij pensioenfondsen. Met geldverstrekkers is bekeken welke nadere acties kunnen worden ondernomen in de bestrijding van hypotheekfraude. Op de gebieden van terrorismefinanciering, identiteitsfraude en facilitators heeft kennisuitwisseling plaatsgevonden. Tot slot heeft het FEC aansluiting gezocht bij initiatieven en samenwerkingsverbanden die het doel en de missie van het FEC raken, zoals de Regiegroep Aanpak Misbruik Vastgoed.

Kosten

DNB faciliteert het FEC met een standplaats binnen haar eigen voorzieningen en medewerkers voor de FEC-eenheid. DNB krijgt de kosten die hier voor haar aan verbonden zijn vergoed door het ministerie van Financiën. De kosten voor de FEC-taak zijn 0,5 EUR miljoen lager dan in de begroting 2011, deels door besparingen op ondersteuning en deels door lagere personeelskosten.

6 CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de directie en Raad van Commissarissen van De Nederlandsche Bank N.V.

Wij hebben de ZBO verantwoording (hierna 'het overzicht') voor het jaar eindigend op 31 december 2011 van De Nederlandsche Bank N.V. te Amsterdam gecontroleerd. De verantwoording is gedateerd 16 maart 2012. Deze verklaring heeft uitsluitend betrekking op:

- Tabel 'Kosten en financiering toezicht' op blz 4;
- Tabel 10 op blz 33 'Werkelijke kosten 2010 per groep financiële instellingen';
- Tabel 11 op blz 35 'Nacalculatie overheidsbijdrage en bijdrage instellingen over 2011';
- Tabel 12 op blz 35 'Te verrekenen met overheid in 2012';
- Tabel 13 op blz 36 'Te verrekenen met instellingen in 2012';
- Bijlage 3 'Tabellen toezichtkosten'.

Verantwoordelijkheid van de directie

De directie van de vennootschap is verantwoordelijk voor het opstellen van het overzicht. De directie is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als de directie noodzakelijk acht om het opstellen van het overzicht mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over het overzicht op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat het overzicht geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Wij zijn overeengekomen de volgende controlewerkzaamheden te verrichten:

- Controle of de kosten, opbrengsten en voorschotten van het toezicht over het jaar 2011 een getrouw beeld geven.
- Controle of de kosten, opbrengsten en voorschotten van het toezicht over het jaar 2011 in overeenstemming zijn met de Regeling bekostiging financieel toezicht met kenmerk FM 2003-1852 en voldoen aan aanvaardbare bedrijfseconomische grondslagen.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en toelichtingen in het overzicht. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat het overzicht een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opstellen van het overzicht door de vennootschap, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de vennootschap. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte de grondslagen kostentoekening, zoals uiteengezet in Bijlage 2 op de pagina's 41 tot en met 44 en van de redelijkheid van de door de directie van de vennootschap gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van het overzicht.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft het overzicht voor het jaar eindigend op 31 december 2011 van De Nederlandsche Bank N.V.:

- de kosten, opbrengsten en voorschotten van het toezicht over het jaar 2011 getrouw weer;
- de kosten, opbrengsten en voorschotten van het toezicht over het jaar 2011 weer in overeenstemming met de Regeling bekostiging financieel toezicht met kenmerk FM 2003-1852 en voldoen deze aan aanvaardbare bedrijfseconomische grondslagen.

Basis voor financiële verslaggeving en beperking in gebruik en verspreidingskring

Wij vestigen de aandacht op het doel waarvoor het overzicht is opgesteld en met welke basis voor financiële verslaggeving. Hieruit volgt dat het overzicht en onze verklaring daarbij zijn bedoeld voor de directie van de vennootschap ter verantwoording aan Ministerie van Financiën en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Het overzicht en onze verklaring daarbij zijn niet geschikt voor andere doeleinden. Wij aanvaarden derhalve geen aansprakelijkheid jegens derde partijen die inzage krijgen in deze verklaring of deze verklaring in handen krijgen. Dit doet geen afbreuk aan ons oordeel.

Amsterdam, 16 maart 2012

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

P.W.A. Eimers RA

BIJLAGE I BEDRIJFSVOERING

DNB heeft voor zowel de interne als de externe communicatie een nieuwe strategie ontwikkeld. Hiermee kan communicatie onder andere meer gericht ingezet worden ten behoeve van het toezichtsproces. Daarnaast is de nieuwe directie in 2011 gestart met het aanscherpen van de missie en het verder ontwikkelen van een DNB-brede strategie. Deze zal in 2012 worden gefinaliseerd.

In 2011 is het meerjarige grote verbouwings- en renovatietraject afgerond. Dit project bestond uit verschillende deelprojecten, zoals de verplaatsing van de chartale sorteervloer, de opbouw van een nieuwe verdieping, de verbouwing van de uitwijklocatie en asbestsanering. Met de afronding van dit project is tevens de beveiliging aangepast aan het huidige dreigingsniveau.

DNB heeft belangrijke stappen gezet in de verbetering van besturing van ondersteunende processen en projecten. Zowel binnen Facilitaire diensten als Ict is een start gemaakt met het inrichten van een regie-organisatie zodat deze onderdelen zich meer flexibel op kunnen stellen. Door het 'werken onder architectuur' kan de ICT-inspanning integraal worden ingepland en effectiever worden uitgevoerd. Alle projecten zullen in de toekomst volgens dezelfde methodiek uitgevoerd gaan worden, om hiermee de sturing te verbeteren. Hiertoe is een centraal Projectmanagementoffice (PMO) ingericht om de organisatie te ondersteunen en zijn de eerste projectmanagers opgeleid volgens de nieuwe methodiek.

BIJLAGE 2 GRONDSLAGEN

KOSTENTOEREKENING

Deze bijlage geeft een overzicht van de grondslagen die in deze ZBO-verantwoording zijn gehanteerd bij de toerekening van de kosten aan de ZBO-taken van DNB.

Gehanteerde sleutels

De toerekening van de kosten naar de hoofdtaken en toezichtwetten gebeurt voor de primaire divisies aan de hand van de capaciteitsverdeling (in fte's). Voor de toerekening van de interne ondersteuning zijn de sleutels in de onderstaande tabellen gehanteerd.

De verdeling van de gerealiseerde toezichtkosten over de doelgroepen is grotendeels gebaseerd op de verantwoording van bestede capaciteit (urenverantwoording).

Heffingssystematiek

In 2004 is de huidige systematiek voor de bekostiging van het financieel toezicht door de minister van Financiën ingevoerd. Deze systematiek is gebaseerd op het rapport 'Herziening financiering toezicht op de financiële marktsector' (Tweede Kamer, vergaderjaar 2002-2003, 28122, nr.16) van een werkgroep van Financiën en de toezichthouders. Mede op grond van het rapport 'Maat Houden' (Tweede Kamer, vergaderjaar 1995-1996, 24036, nr.22) is het profijt-beginsel voor de toerekening van de kosten van het toezicht geïntroduceerd.

Tabel Belangrijkste toerekeningsleutels ondersteuning¹

Aspect	Belangrijkste element	Toegerekend naar/op basis van
Besturing		
Directie	Directie	Personele capaciteit afdelingen
Finance	Finance	Personele capaciteit afdelingen
Iad	Procesoptimalisatie Accountantsonderzoeken	Afgenomen uren Personele capaciteit afdelingen
Ict	Ict werkplekken Exploitatie Ict advies en projecten	Aantal pc's Gebruikte applicaties en data-opslag Afgenomen uren
P&O	P&O Advies en beleid	Personele capaciteit afdelingen
Informatie/ communicatie	Informatiedienst ² Externe communicatie Interne communicatie Vertalingen	Personele capaciteit afdelingen Personele capaciteit afdelingen Personele capaciteit afdelingen Afgenomen uren
Facilitair	Huisvesting Fd werkplekken Repro Fd advies	Aantal vierkante meters Aantal werkplekken Gemaakte repro kosten in euro Afgenomen uren
Beveiliging en transport	Standaard bewaking kantoorpand Beveiligingsbeleid, bewaking en transport waarden	Personele capaciteit afdelingen Betalingsverkeer

¹ Voor de overzichtelijkheid zijn hier niet alle producten met hun kostenverdeelsleutel weergegeven.

² Inclusief archief en bibliotheek.

Dit betekent dat:

- a. de kosten voor het toezicht, behoudens de kosten van de repressieve handhaving en het toezicht uit hoofde van Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) en de Sanctiewet, worden gefinancierd door de onder toezicht staande instellingen;
- b. daarbinnen de kosten van bepaalde toezichthandelingen worden gefinancierd door de instellingen voor wie deze handelingen worden verricht, ook wel leges genoemd.

In 2007 is de bekostiging van het toezicht door het ministerie van Financiën, DNB en de AFM geëvalueerd. Dit heeft op 9 juli 2007 geresulteerd in een rapportage aan de Tweede Kamer. In 2007 is ook de overheidsbijdrage voor het toezicht van DNB geëvalueerd. Op grond van de uitkomsten is per doelgroep een percentage voor de overheidsbijdrage voorgesteld (zie percentages in de tabel in de hiernavolgende paragraaf). Dit percentage is conform de afspraken opnieuw bezien in 2011 voor de begroting 2012. Vanaf 2013 ligt de overheidsbijdrage vast in de nieuwe bekostigingsystematiek (zie ook paragraaf 4.4).

Naar aanleiding van de uitspraken van het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBB) van 18 juni 2008 vergoedt de overheid met ingang van 2007 ook kosten van DNB die rechtstreeks verband houden met het tot stand brengen van wet- en regelgeving. Een raming van deze aanvullende bijdrage voor 2011 is apart opgenomen in de tabel in de hiernavolgende paragraaf 1 (Heffingssystematiek). Deze raming is gebaseerd op de in 2009 gerealiseerde kosten voor het voorbereiden van wet- en regelgeving. Bij het opstellen van de verantwoording over 2011 zullen de werkelijke kosten voor deze werkzaamheden worden vastgesteld.

De heffingssystematiek per doelgroep³ in 2011 is als volgt:

Doelgroep	Kernelementen
Banken	<ul style="list-style-type: none"> - overheidsbijdrage: 13 procent - aanvullende overheidsbijdrage i.v.m. CBB-uitspraak: EUR 3,01 miljoen - aanvullende overheidsbijdrage BES-eilanden: EUR 0,31 miljoen - vast tarief per rapporterende instelling (afdeling I, II en III instellingen) - variabel tarief (van toepassing op afdeling I en II instellingen) op basis van Risk Weighted Assets (RWA) volgens degressief stelsel
Pensioenfondsen	<ul style="list-style-type: none"> - reguliere overheidsbijdrage: 7 procent - aanvullende overheidsbijdrage i.v.m. CBB-uitspraak: EUR 1,31 miljoen - aanvullende overheidsbijdrage BES-eilanden: EUR 0,10 miljoen - vast tarief per instelling - variabel tarief op basis van premie-inkomen en directe beleggingsopbrengsten
Verzekeraars	<ul style="list-style-type: none"> - reguliere overheidsbijdrage: 14 procent - aanvullende overheidsbijdrage i.v.m. CBB-uitspraak: EUR 1,86 miljoen - aanvullende overheidsbijdrage BES-eilanden: EUR 0,06 miljoen - vast tarief per instelling - variabel tarief op basis van bruto premie inkomen of aantal verzekerden (Zorgverzekeraars)
Betaalinstellingen	<ul style="list-style-type: none"> - reguliere overheidsbijdrage: 90 procent - aanvullende overheidsbijdrage i.v.m. CBB-uitspraak: EUR 0,00 miljoen - aanvullende overheidsbijdrage BES-eilanden: EUR 0,01 miljoen - vast tarief per rapporterende instelling - variabel tarief op basis van geldstromen
Beleggingsinstellingen	<ul style="list-style-type: none"> - reguliere overheidsbijdrage: 4 procent - aanvullende overheidsbijdrage i.v.m. CBB-uitspraak: EUR 0,08 miljoen - aanvullende overheidsbijdrage BES-eilanden: EUR 0,00 miljoen - op basis van het balanstotaal.
Beleggingsondernemingen	<ul style="list-style-type: none"> - reguliere overheidsbijdrage: 4 procent - aanvullende overheidsbijdrage i.v.m. CBB-uitspraak: EUR 0,03 miljoen - aanvullende overheidsbijdrage BES-eilanden: EUR 0,00 miljoen - op basis van de voor het gedragtoezicht geldende heffingssystematiek
Trustkantoren	<ul style="list-style-type: none"> - reguliere overheidsbijdrage: 80 procent - aanvullende overheidsbijdrage i.v.m. CBB-uitspraak: EUR 0,00 miljoen - aanvullende overheidsbijdrage BES-eilanden: EUR 0,02 miljoen - tarief op basis van omzet
Casino's, cc-mijnen ⁴ en Sanctiewet	<ul style="list-style-type: none"> - overheidsbijdrage: 100 procent
FEC	<ul style="list-style-type: none"> - overheidsbijdrage: 100 procent

³ Doelgroepen worden in de diverse kostenregelingen aangeduid met categorieën.

⁴ Betreft het Wwft-toezicht op casino's en creditcardmaatschappijen. Overige toezichtkosten in verband met de Wwft zijn opgenomen in de kosten per sector.

Leges voor individuele handelingen

In de wet- en regelgeving is vastgelegd dat de toezichthouders voor individuele handelingen leges moeten heffen. Deze bevoegdheid heeft over het algemeen een 'dwingend' karakter. Deze leges worden jaarlijks bij Ministeriële Regeling vastgesteld op voorstel van de toezichthouder. De eenmalige toezichthandelingen waarvoor leges kunnen worden vastgesteld, worden onderscheiden in:

- i. 'pre-toelatingshandelingen': vergunning, ontheffing, verklaring van ondertoezichtstelling, inschrijving in het register, betrouwbaarheids- en deskundigheidstoetsing in het kader van vergunning en inschrijving in het register;
- ii. 'post-toelatingshandelingen': verklaring van geen bezwaar, betrouwbaarheids- en deskundigheidstoetsing na melding of in het kader van een verklaring van geen bezwaar.

Boetes en dwangsommen

Door de opgelegde boetes en dwangsommen betalen overtreders (een deel van) de eigen extra toezichtkosten. De boetes en dwangsommen worden niet in de begroting opgenomen. Het

totaal van de in enig jaar ontvangen boetes en dwangsommen wordt sectorgewijs verrekend met de heffingen van de instellingen van het daaropvolgende jaar.

Wijze van heffen en verrekenen

Jaarlijks wordt door DNB voor het doorlopende toezicht een factuur verzonden aan de onder toezicht staande instellingen. Hierbij worden de kosten die voortvloeien uit de goedgekeurde begroting van het lopende jaar in rekening gebracht, gesaldeerd met het exploitatiesaldo en de ontvangsten uit hoofde van boetes en dwangsommen van het voorgaande jaar. Leges voor individuele handelingen worden per handeling gefactureerd.

BIJLAGE 3 TABELLEN

TOEZICHTKOSTEN

Tabel 1 Ontwikkeling toezichtkosten

EUR miljoen

	Banken ¹	Pensioen- fondsen ²	Verzeke- raars ³	Betaal- instel- lingen	Beleggings- instellingen	Beleggings- ondernemingen	Trust- kantoren	Casino's, cc-mijen en sanctie- wet	Totaal- begroting	Totaal- realisatie
Begroting 2006	39,46	21,17	23,81	2,27	1,02	3,49	3,27	0,76	95,25	
Realisatie 2006	35,82	20,19	24,94	2,42	0,77	2,76	2,85	0,65		90,39
Begroting 2007	38,01	21,96	26,76	2,52	0,88	2,89	3,13	0,63	96,78	
Realisatie 2007	45,23	21,38	25,16	2,62	0,56	2,87	3,73	0,72		102,28
Begroting 2008	39,61	22,23	26,60	2,29	0,90	2,97	3,05	0,62	98,27	
Realisatie 2008	35,04	17,15	20,97	1,77	0,63	2,38	2,83	0,35		81,10
Begroting 2009	34,81	19,31	22,68	2,09	0,73	2,42	2,66	0,51	85,21	
Realisatie 2009	38,16	23,71	23,70	2,41	0,83	2,71	2,87	0,26		94,63
Begroting 2010	46,92	26,77	30,84	2,97	0,87	3,50	3,04	0,55	115,46	
Realisatie 2010	42,81	23,87	27,81	2,85	0,83	3,32	2,72	0,13		104,37
Begroting 2011	49,81	26,86	34,85	2,84	0,89	3,41	2,97	0,59	122,22	
Realisatie 2011	46,71	26,69	33,88	3,37	0,80	3,69	2,75	0,15		118,05

¹ Banken inclusief Elektronische geldinstellingen en overige kredietinstellingen (niet banken).

² Hieronder is opgenomen materieel toezicht op verzekeraars uit hoofde van Pw en vanaf 2006 toezicht op zorgverzekeraars.

³ Tot 2010 betreft het hier de geldtransactiekantoren.

Tabel 2 Toezichtkosten per doelgroep

EUR miljoen

	Banken	Pen- sioen- fondsen	Verze- keraars	Betaal- instel- lingen	Beleg- gings- instel- lingen	Beleg- gings- onderne- mingen	Trust- kan- toren	Casino's, cc-mijen en sanc- tiewet	Realisatie IV-2011	Begro- ting 2011	Verschil	Realisatie 2010 excl. Fec	Realisatie 2009 excl. Fec
Uitvoerende activiteiten													
Toetreding	1,36	1,24	1,45	1,09	0,04	0,38	0,62	-	6,19	4,59	1,60	3,71	3,61
Lopend toezicht	18,65	10,74	14,47	0,72	0,23	1,29	0,93	0,06	47,07	44,07	2,99	39,07	31,41
Handhaving	1,70	0,97	0,65	0,22	0,15	0,11	0,09	-	3,89	3,82	0,08	4,09	5,33
Statistiek	1,89	1,04	1,16	-	-	0,20	-	-	4,29	4,45	-0,16	4,41	3,42
Totaal uitvoerend	23,60	13,98	17,73	2,03	0,41	1,98	1,64	0,06	61,44	56,93	4,51	51,28	43,76
Toezichtbrede activiteiten													
Kennisopbouw	0,37	0,09	0,20	-	-	-	-	-	0,66	0,97	-0,31	0,59	0,58
Extern beleid en regelgeving	1,88	0,90	1,02	0,02	0,02	0,01	-	0,00	3,86	5,56	-1,70	4,14	3,50
Intern beleid	1,76	0,75	1,50	0,02	0,04	0,05	0,03	0,03	4,17	5,29	-1,11	4,73	2,95
Juridische activiteiten	2,05	0,79	0,71	0,05	0,02	0,24	0,06	0,00	3,93	6,13	-2,20	4,54	5,70
Externe communicatie	0,32	0,25	0,25	0,02	0,00	0,02	0,02	0,00	0,87	2,02	-1,15	0,96	1,02
Grote projecten													
Totaal toezichtbreed	6,38	2,77	3,68	0,11	0,09	0,32	0,10	0,04	13,49	19,97	-6,48	14,97	13,75
Totaal primaire activiteiten	29,98	16,75	21,41	2,14	0,50	2,31	1,74	0,10	74,93	76,90	-1,97	66,25	57,52
Totaal ondersteunende activiteiten	16,73	9,94	12,47	1,23	0,30	1,39	1,01	0,05	43,12	45,32	-2,20	38,12	37,12
Totaal toezichtkosten	46,71	26,69	33,88	3,37	0,80	3,69	2,75	0,15	118,05	122,22	-4,17	104,37	94,63
Begroting 2010	49,81	26,86	34,85	2,84	0,89	3,41	2,97	0,59		122,22			
Verschil	-3,10	-0,17	-0,97	-0,53	-0,09	0,28	-0,22	0,44			-4,17		

Tabel 3 Toezichtkosten categoriaal

EUR miljoen

	Banken	Pensioen- fondsen	Verze- keraars	Betaal- instellingen	Beleggings- instellingen	Beleggings- onderne- mingen	Trust- kantoren	Casino's, cc-mijen en sanc- tiewet	Totaal
Reguliere bedrijfskosten									
Personeelskosten	33,29	19,38	25,05	2,58	0,61	2,65	2,07	0,08	85,73
Andere beheerskosten	10,73	5,71	6,86	0,60	0,15	0,81	0,53	0,06	25,46
Afschrijvingen	2,89	1,71	2,12	0,20	0,05	0,25	0,16	0,01	7,39
Overige bedrijfsopbrengsten	-0,20	-0,12	-0,15	-0,02	-0,00	-0,02	-0,01	-0,00	-0,52
Geactiveerde kosten	-0,00	-0,00	-0,00	-0,00	-0,00	-0,00	-0,00	-0,00	-0,01
Totaal	46,71	26,69	33,88	3,37	0,80	3,69	2,75	0,15	118,05
Fte									
Primaire activiteiten	182,7	111,1	140,5	14,8	3,5	15,2	11,8	0,4	480,0
Ondersteunende activiteiten	68,3	40,5	50,8	5,0	1,2	5,7	4,1	0,2	175,9
Totaal fte	251,1	151,7	191,3	19,8	4,7	20,8	15,9	0,7	655,9

BIJLAGE 4 AFKORTINGENLIJST

AFM:	Autoriteit Financiële Markten
AIVD:	Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
ARK:	Algemene Rekenkamer
BES:	Bonaire, Sint Eustatius en Saba
BNA:	Bank van de Nederlandse Antillen
CDS:	Credit Default Swap
CDD:	Customer Due Diligence
CRD:	Europese bankenrichtlijn, Capital requirements Directive
Cbb:	College van Beroep voor het bedrijfsleven
CEBS:	Committee for European Banking Supervisors
CEIOPS:	Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors
EBA:	European banking Authority
ECB:	Europese Centrale Bank, European Central Bank
EER:	Europese Economische Ruimte (EU plus Lichtenstein, Noorwegen, IJsland)
EIOPA:	European Insurance and Occupational Pensions Authority
ESA:	European Supervisory Authority
ESCB:	Europees Stelsel van Centrale Banken, European System of Central Banks
ESFS:	European System of Financial Supervisors
ESMA:	European Securities and Markets Authority
ESRB:	European Systemic Risk Board
FATF:	Financial Action Task Force on Money Laundering
FEC:	Financieel Expertise Centrum
FIOD:	Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst
FTK:	Financieel ToetsingsKader
FSAP:	Financial Sector Assessment Program
FSB:	Financial Stability Board
ICAAP:	Internal Capital Adequacy Assessment Process
ILAAP:	Internal Liquidity Adequacy Assessment Process
IMF:	Internationaal Monetair Fond
MVO:	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
NCR:	Net Combined Ratio
NTA:	National Threat Assessment
OM:	Openbaar Ministerie
PPI:	Premiepensioeninstelling
QIS:	Quantative Impact Studie
RvC:	Raad van Commissarissen
SREP:	Supervisory Review and Evaluation Process
SW:	Sanctiewet 1977
SZW:	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Vvgb:	Verklaring van geen bezwaar
Wft:	Wet op het Financieel Toezicht
Wtt:	Wet toezicht trustkantoren
Wwft:	Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme
ZBO:	Zelfstandig BestuursOrgaan

